

# UNITÁRIUS ÉLET

55. ÉVFOLYAM 3. SZÁM  
2001. MÁJUS-JÚNIUS

Kéthavonta megjelenő folyóirat



A felújított Nagy Ignác utcai templom épülete.  
(Sándor Attila felvétele)

## A TARTALOMBÓL

Pünkösti áhítat

*„Vegyetek szent lelket!”*

A 2001. június 10-i Zsinatról

*Rázmány Csaba székfoglaló beszéde*

*Köszöntők, üdvözlő levelek*

*Lelkészszentelés*

Akik előttünk jártak...

*(Várfalvi Kósa János)*

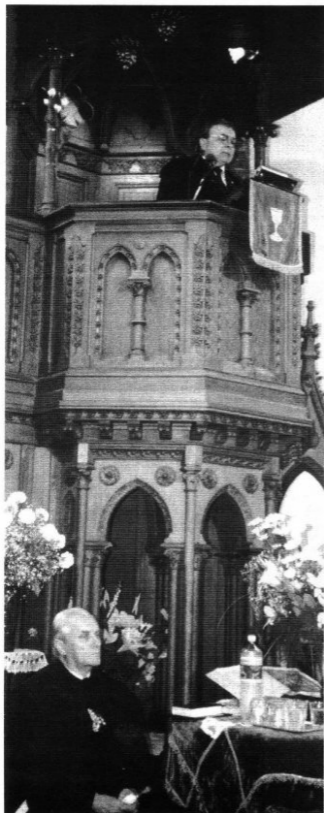
Egyházközségeink életéből

Kereszténység és Kultúra

Az Unitárius Kislexikonról...

Külföldi kapcsolatok





Muszka Ibolya felvétele

## Kedves Olvasóink!

Milyen jó, milyen megnyugtató volna számunkra nemcsak remélni, hanem tudni is, hogy aki kézbe veszi az Unitárius Élet jelen számát, nem síklik át tekintetével az ezen az oldaton látható sorok fölött, hanem el is olvassa őket, sőt odafigyel üzenetükre.

Újlag elnézést kell kérnünk azért, hogy a lap – az idén már második alkalommal – későbbi időpontban jelenik meg az eddigi szokásnál. Ennek magyarázatát egyetlen okra hivatkozunk, a június 10-i Zsinati Főtanácsra, amelynek keretében lelkes- és püspökszentelés is történt. Mivel lapunk kéthavonként jelenik meg, nem könnyű olyan híreket közölni benne, amelyek aktualitásukat ilyen hosszú időn át frissen megőrzik. Ebben a számban viszont bőven találhatunk kedves olvasóink idősebb híreket, hiszen a lapzártával megvártuk az említett nevezetes eseményt. Ezért a mentésünkkel felhozottak mellett azt is el kell mondanunk, hogy a lapunkat olvasó unitárius és nem unitárius testvérünk egy ünnepi, nagyrészt egyházi életünknek szentelt súlypontos számot tart a kezében.

Abban a reményben, hogy a késés miatt olvasóközönségünk nem csökken, s azzal az ígérettel, hogy igyekszünk egyre jobb, szívhez, lélekhöz és értelelmehez egyaránt szóló, unitárius szellemű keresztény folyóiratot szerkeszteni, amelyet híveink és barátaink továbbra is érdeklődéssel forgathatnak, tisztelettel és atyafiságos szeretettel köszönti mostani és jövőbeli olvasóinkat.

a Szerkesztőség

Laptulajdonos:  
Magyarországi Unitárius Egyház

Felüls szerkesztő:

Balási László

Főszerkesztő:

Károni József

Főszerkesztő-helyettes:

Muszka Ibolya

Szerkesztési titkár:

Sándor Átilla

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V. Nagy Ignác utca 2-4., Budapest, 1055.

Telefon/fax: 311-2601

Terjesztő a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizetés:

egyházi központunkban, a lelkesítő irodákban,

vagy egyházi csekkben, Unitárius Élet jellegével.

Egy előfizetési díj: 1200,- Ft

Egyes szám ára 200,- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk

viszra.

Felüls kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Index: 25 842

Készült a Cerberus Kft. gondozásában

(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.)

Tel.: 332-3511

Felüls vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház

internetcíme:

[www.extra.hu/mue](http://www.extra.hu/mue)

# PÜNKÖSDI ÁHÍTAT

## „Vegyetek szent lelket!”

Olvasandó: Apcsel 2, 1-13

A szent lélekről szóló „egyházi közbeszéd” a kereszténység első századai után, különféle szellemi mozgalmak eredményeképpen elhallott, sőt időnként egészen elcsitult. A 3. században élt Mani, a manicheizmus atyja, a *Paraklétosz*, más szóval a szent lélek megtestesülésének adta ki magát. Eről sokakat sikerült meggyőznie, s így nem véletlen, hogy a manicheizmus sötét árnyékaként hűződik végig az egész középkori egyháztörténeten.

A lélek utáni magasztos sóvárgást legtisztábban közel egy évezreddel később, a 12. században fogalmazta meg egy dél-olaszországi apát, Joachim de Fiore. Joachim élesen látta a korabeli egyház sok tévelygését, szenvedett a gyűlölet miatt, amely Isten „régi” és „új” népét, a zsidókat és a keresztényeket elválasztotta, mély szomorúság töltötte el a nyugati és a keleti egyház ellenségeskedése, a papok és a világiak kölcsönös féltékenykedése, az egyházi személyek önkényeskedése és hatalomvágya láttán. Mindebből arra következtetett, hogy ez az egyház még nem lehet Isten földi egyházának végső formája, s hön őhajtott egy olyan megújult és megtisztult egyházat, amely megfelel mind a próféták ígéreteinek, mind az Újszövetségnek, egyáltalán: az emberek Isten utáni vágyakozásának. Olyan egyház lebegett lelki szemei előtt, amelyben keresztények és zsidók, nyugatiak és keletiek, papok és világiak, előírások és szabályok nélkül képesek együtt élni a krisztusi szeretet szellemében, s amelyben ilyenképpen megvalósul Isten szándéka teremtményével, az emberrel.

Ugyanakkor vallotta, hogy az Istentől való lélek és az evangélium hatásának abban kellene megnyilvánulnia, hogy az emberek az első evangélium, s azon belül is különösen a hegyi beszéd tanításai szerint éljenek, mert csak így alakulhat ki az, amit ő „szellemi kereszténység” névvel illetett.

Először a ferencesek mozgalmáa hite és vallotta magárá, hogy benne megvalósult vagy legalábbis elkezdett megvalósulni az új, ideális egyház. A korai ferencesek Joachim apát gondolataiban Assisi Szent Ferenc tanításainak prófétai előképét, megsejtését látták. *Sine glossa* jelszavuk szó szerínt azt jelenti, hogy *széjgyezetek nélkül*, értelme pedig az, hogy a Biblia és különösen a hegyi beszéd tanításait mindenféle csúrés-csavarás és kibívók nélkül kell követni. Mozgalmukban így lett a Joachim-féle „szellemi kereszténység” vagy „lelki kereszténység” a megélt szó kereszténysége.

A bibliai teremtetéstörténet szerint a lelket Isten lehelte az emberbe, s ez azt jelenti, hogy Isten lelke – a *szentlélek*, ha úgy tetszik – potenciálisan benne van mindnyájunkban. Más felfogás szerint a lélek forrása Jézus. A két tanítás csak látszólag mond ellent egymásnak, s unitárius hitünk akként hozza összhangba őket, hogy a Teremtő által

belénk ültetett lelket mint lehetőséget, mint alkalmaságot, mint képességet Jézus szava ébreszti fel bennünk, és hozza működésbe. Ahogy két lábbal születünk a világra, de jární csak később tanulunk meg, úgy ébred fel bennünk a lélek is az evangélium, a Jézus által tolmácsoló örömlézet hatására.

Minél inkább behatol értelmünk a jézusi tanításba, annál teljesebben bontakozik ki bennünk a lélek. És viszont: minél inkább eltölt a lélek, annál többet értünk meg a jézusi tanításból – s ami éppolyan fontos vagy még fontosabb, annál nagyobb bennünk a készség arra, hogy kövessük is ezt a tanítást.

Isten lelkét nem lehet megtalálni bennünk anatómiailag, mint agyunkat, szívünket, nem lehet kimutatni, nem lehet ábrázolni, lefényképezni. Csak az érzékelheti, aki önmagában hordozza, csak az fedezheti fel másokban is, csak az nyerhet tapasztalatot róla magatartásban és cselekedetekben való megnyilvánulásán, egyszóval működésén keresztül. Különös tulajdonsága a léleknek az is, hogy nem szigorúan egyni, mint valamely testrésztünk. Lehet közös is. Lehet két ember, mondjuk egy házaspár, lehet egy Isten áldotta család, lehet egy Isten áldotta közösség, ritka pillanatokban akár egy egész Isten áldotta nép, nemzet „tulajdona”. Az Apostolok cselekedetei újszövetségi könyvében azt olvassuk, hogy az első pünkösdkor Jézus tanítványai „egy akarattal együtt valának”, és ekkor töltötte el őket, ekkor szállt rájuk kettős lángnyelvek képeben Isten lelke. Ezek szerint a lélek azokban a kisebb vagy nagyobb közösségekben van jelen közös, mindenkire kiterjedő és mindenkit eltöltő adományaképpen Istennek, amelyekben „egy akarat” van, amelyek tagjainak lelki szemei előtt egy közös cél megvalósítása lebeg, amelyeknek tagjai ezért a célért képesek összefogni, amelyeknek tagjai között békesség és szeretet uralkodik.

Ami épít, ami összetart, ami gyarapít erkölcsi és szellemi javakban, az mindig a lélek. Ahol viszont ellenségesség, irigység, gyűlölet van, ott a lélek hiánya ásit a maga feneketlen sötét torkával.

János apostol a lelket a görög *paraklétosz* szóval nevezi meg, amelynek köznapi jelentése vigasztaló, segítő, védelmező, adott esetben akár ügyvéd. Ezzel szemben áll a *diabolosz* – a vádló, a rágalmozó. A lélek az Igen, a lélek hiánya a Nem, a tagadás, a rontás, a rombolás. A lélek az öröm, az evangélium szelleme, a lélek hiánya a derű hiánya, a humor hiánya, az örömtelenség. Ebben az értelemben s ezért kívánom nektek, testvéreim, keresztény időszámításunk 2001. esztendejének pünkösdjé alkalmából az Ige szavaival, hogy „vegyetek szent lelket”.

Kászóni József

2001. június 10-e méltán lesz sok szempontból, sokaknak számára emlékezetes ünnep. Az ünnepélyes aktusokat (püspök- és lelkészszentelés, a millenniumi egyházzászlók átadása) megelőzte a Zsinat ülése, amelyen meg kellett szavazni, el kellett dönteni bizonyos kérdéseket, amelyek nélkül a Zsinat ünnepi részére nem kerülhetett volna sor.

A Zsinat e részét is szoltárénekléssel és Nyitrai Levente közügyigazgató áhítatával nyitottuk meg. Mikó István elnöklő főgondnok üdvözlő szavai után került sor a négy tárgysorozati pont megtárgyalására és elfogadására. Először elnök-főgondnok ismertette azt az eljárás- és döntéssorozatot, amelyek a Budapesti Egyházközség szétválásának ügyében születtek. Mint ismeretes, a februári Zsinat elvben kimondta a szétválást, de az érdembeni döntést az Egyházi Képviselő Tanács soron következő gyűlésére bízta. Március végén meg is hoztuk a szükséges döntéseket, amelyekről értesítettük az érdeelt feleket. A május 4-i elnökségi ülésre meghívtuk az érdeelt lelkészeket is, ahol megtörtént az egyházközség területi és anyagi szétválásása. E határozatban is megkapta mind a Nagy Ignác utcai, mind pedig a Hőgyes Endre utcai egyházközség. Ezeket a döntéseket, határozatokat szentesítette a Zsinat, és emelte jogerőre egy ellenszavazat ellenében.

A második tárgysorozati pontra térve elnök-főgondnok ismertette a februári zsinatunkon megválasztott Rázmány Csaba püspök életútját, eddigi állomáshelyeit, munkásságát. A feltett kérdésre, hogy elfogadják-e a Zsinat és engedélyezik-e az új püspök

beiktatását, egy tartózkodás mellett, nem szavazat nélkül választott a tagság.

Harmadik tárgysorozati pontunk is így zajlott. Elnök-főgondnok kérésére Balázs László főjegyző felolvasta a három felszentalendó lelkész rövid életrajzát. Itt is a feltett kérdésre, egy-egy tartózkodás mellett, ellenszavazat nélkül választott a Zsinat, engedélyezve Sándor Gyula Mátyas, Miklósi-Vári Katalin és Szász Adrienne felszentalendóit.

Az utolsó tárgysorozati pont az egyházi fegyelmi bíróság tagjainak megválasztásáról szólt. Elnök-főgondnok ismertette ennek szükségességét, amit szintén az előző zsinatunk halasztott el. Új fegyelmi törvényünk megszületéséig még a régi van hatályban, és annak előírása szerint kell ilyen bíróságot választani. Néhány megkérdőjelező véleményem után Dr. Murvai Sámuel tb. főgondnok előadta, hogy kell lenni egy az adódó ügyet kivizsgáló bíróságnak, és kell lenni egy fellebbezési fórumnak, amely megozza majd a döntéseket. Az utóbbi lehet a főtanács mint fegyelmi bíróság, az első pedig az egyházi fegyelmi bíróság kell legyen. A szavazatszedő bizottság munkája nyomán az alábbi eredmény született:

Lelkészi tagok: Nyitrai Levente és Kászoni József; lelkeszi póttagok: Kiss Mihály és Sándor Gy. Mátyas; világi tagok: Dr. Mikó Gergely és Dr. Kaszai Csaba; világi póttagok: Dr. Szabó Melánia és Kaveczkiné Dr. Farkas Katalin.

A határozat értelmében ez az egyházi fegyelmi bíróság az új fegyelmi törvény elkészüléséig és elfogadásáig lesz érvényben.

B. L.

## PÜSPÖKSZENTELÉS

### Mikó István főgondnok köszöntője

A beiktatott püspököt elsőnek a Magyarországi Unitárius Egyház nevében Mikó István főgondnok köszöntötte.

Előjáróban szolt az emberiség által a történelem hajnala óta létrehozott szakrális helyekről, szentélyekről, majd később épített templomokról, ahol halált adni, kérelmeket elfohászni, segítségért könyörgönni lehetett annak vagy attól, akiehez az emberi értelem nem ért fel de létezésében hittek és imádták.

A helyek kijelölése, az építés feladata a mindenkor papi rend irányítása és felügyelete alatt történt, és a két feladat ellátása a legfelsőbb papi méltóság kötelessége volt, mint például Rómában a pontifex maximusé.

Az egyre díszesebb és hatalmasabb templom felépítése sok esetben több emberöltőt igényelt, és a legtrikább esetben tudta csak befejezni a művet az épület megálmodója és egyben építmestere. Jó példa erre a római Szent Péter bazilika vagy a barcelonai Szent Caalád katedrális.

Így volt ez Dávid Ferenc esetében is, aki bár idestova 433 éve megkezdte az Unitárius Egyház épületének építését, de annak befejezésén a mai napig sokan munkálkodtak, hogy azt tovább építsék és fenntartsák.

Ez tulajdonképpen az egyház mindkora fejének, a püspöknek elsőrendű feladata: fenntartani és építeni.

És itt csatlakozik a jelen köszöntő a beiktatott püspök beszédében elhangzott, maga által célként kitűzött feladat ellátását megfogalmazni Pál apostoli levél idézetéhez, valamint az erdélyi püspök szolgálatával kapcsolatos ünnepi szónoklatához.

Mert a feladat végrehajtása és a szolgálat ellátása csak akkor lehetséges, ha a gyülekezet egységes támogatás segíti át a munkájában, de úgy, hogy egyben tartja a Pál által megfogalmazott felelősség iránt való engedelmesleg törvényét, melyet a Pál rómaibeliekhez írt levele 13 része így fogalmaz meg:

„Minden lélek engedelmeskedjék a felső hatalmasságoknak; mert nincsen hatalmasság, hanem csak Isten: és amely hatalmasságok vannak, az Istentől rendeltettek ... Mert Isten szolgálja ő a te javadra. Ha pedig a gonosz cselekszed, félj: mert nem ok nélkül viseli a fegyvert; mert Isten szolgálja, bosszuráló a haragra annak, aki a gonosz cselekszik. Annak okáért szükség engedelmeskedni, nem csak a haragért, hanem a lelkiismeretért is... Senkinek semmivel ne tartozzatok, hanem csak azzal, hogy egymást szeressétek; mert aki szereti a felebarátját, a törvényt betöltötte.”

Ezzel a bibliai idézettel zárta üdvözlő beszédét a főgondnok és kérte Isten áldását és segítségét a beiktatott püspöknek akit a Magyarországi Unitárius Egyház negyedik püspökének választott a 2001. február 4-i zsinat.

## Rázmány Csaba püspök székfoglaló beszéde

Textus: I. Mózes 32,26/b.

„Nem bocsátalak el téged, míg meg nem áldasz engemet”

Ezen felemelő és könnyekig megható pillanatban úgy érzem magam, mintha Pál apostol pont nekem mondaná azt a nagyszerű intelmet, amit a filippibelieknek mondott, hogy: „*A ti szelídlelkűségeitek ismert legyen minden ember előtt. Az Úr közel.*”

E drága hajlékban, áhitatos templomban, beiktatásom napján megszelídül lelkem, és érzem, hogy valóban az Úr közel. Bizony az Úr mindig közel van, hozzám is hozzád is kedves Testvérem, Atyámfia. Csak mi, mai szekularizált és globalizált világban élő, vagy sokszor csak vegetáló emberek nem akarjuk ezt észrevenni, nem akarjuk tudomásul venni az Úr közelségét, nem igen akarjuk hallani hangját a lelkiismereten keresztül, akarattal elhomályosítjuk magunkban szent közelsége tudatát, mert a győnge bűnös nem szereti tudni, hogy az Úr mindig közel. Csak ha valami rendkívüli dolog történik velünk, akkor döbbenünk rá Istenünk közelségére, mint Jákob Bételnél: „*Bizony az Úr van e helyen, és én nem tudtam azt*”. Mikor édesapánk vagy édesanyánk vagy gyermekünk, esetleg testvérünk koporsójára kényszerülünk fejünket hajtani, akkor biztosan megérezzük az Úr közelségét. Amikor lázban égő gyermeked betegsége felé hajolsz, és észreveszed, hogy hosszú évek elteltével csak most mondd az első imádságot, akkor érzed, hogy közel az Úr. Amikor igent mondott az imádott lény, akivel családot kívántál alapítani, akkor nagyon érezted az Úr közelségét. Amikor drága gyermeked, akiért képes vagy még önmagadat is feláldozni, áttölel és azt mondd édesapám, édesanyám, én nagyon szeretlek titeket, akkor közel van az Úr. Amikor életedben beáll a nagy fordulat, a nagy változás, akkor lehetetlen nem érezni az Úr közelségét.

Így vagyok most én, Unitárius Anyaszentegyházam és Istenországa palástos szolgája, ugyanis nagy fordulóponthoz érkezett életem szakere. Egy olyan erkölcsi és lelki fordulópont ez, ami elkötelez, hogy szolgáljam azt, akit eddig is szolgáltam legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint, de most már más dimenzióban. Itt ezen a ponton, ahol bizalmat szavaznak az emberek, ott már elvárások vannak, és ahol elvárások vannak ott áldozatot is kell hozni, és ott ahol áldozatot hoznak az emberek, legyen az egyház, állam vagy bármilyen más szervezet, az már egy olyan lelki állapot, melyet Jézus adott példaképpen mindazoknak, akik elkötelezték magukat az Ő követésére. Felette nagy dolog ez számomra, mert érzem, hogy ilyen körülmények között nagyon közel van hozzám az Úr. És ha közel van, megragadom szent közelsége drága alkalmát, és belekapaszkodom az én őseimtől örökölt drága Egy Istenembe, és erőszakos módon, sírva és könnyörgve így kiáltok hozzá: nem bocsátalak el, míg meg nem áldasz engem! E szent vakmerőséget Jákobtól tanultam, aki egy tál lencséért testvérétől Ézsautól elcsalta az elsőszülöttség jogát, aki csellel megszerezte az atyai áldást, majd rokonához, Lábánhoz ment, ahol 20 éven át rengeteg barmot és feleséget szerezve magának, a honvágtyól égvé tér vissza övéhez. A hazafelé vezető úton kétségei közepette találkozott az Istennel, belékapaszkodott, és addig el nem engedte, míg az Isten meg nem áldotta Őt. Isten megáldotta Jákobot, és ezáltal számára megkezdődött egy teljesen új most már boldog, értelmes és hasznos élet.

Jabbok révéhez érkezett életem és drága családom áldott karavánja. Az áttelepülés gondoljai, a költözködés nehézségei, nemzeti identitásunk és hova-



Muszka Ibolya felvétele

tartozásunk megkérdőjelezői, hála Istennek, ma már a feledés homályába merültek. De hátunk mögött maradt Mezőpártia, a Hargita aljában elterülő gyönyörű Nagy-Küküllő völgye, és nem 20 de 24 éven át kényeret adó Gazdám Lábán, az Alsószentboldogasszonyfalvi Unitárius Egyházközség.

Előttem és előttünk Szeim földje, Edom mezősége, most már a Budapest Bartók Béla Unitárius Egyházközség megújult és megszüpült temploma és annak hívei, továbbá az egész Magyarországi Unitárius Egyház. Most átviszem minden vagyonomat, családomat és unitárius hitemet a túlsó partra, és ott biztonságba helyezem, amennyire lehet manapság biztonságáról beszélni ebben a nagy bizonytalanságban, és én ha csak egy éjszakára is, de itt maradok ezen a parton és találkozom vele: őseimnek Istenével, és reménykedő szívvel kérem, legyen továbbra is segítőt és gondviselőm. Ha kell tusakodom veled, de belekapaszkodom, és el nem engedem, míg meg nem áld engem.

Nem bocsátalak el Uram, mert áldásod nélkül mit sem ér a munkám. Mert Egyházamban most olyan szolgára van szükség, aki megcsepeníti a háborgó lelkeket, aki megpróbálja felszárítani a honvágy kicsalta könnyeket Erdélyből áttelepült unitárius híveink arcán, aki egybegyűjti a szétszóródottakat, a szörvényben élőket, aki rendszerez, foltoz, port töröl, épít, irányít és példát mutat. Uram nem bocsátalak el, mert itt szeretni kell, de áldásod nélkül szeretni lehetetlen. Itt szeretni kell azt is, aki engem nem szeret, azt is, aki engem nem segít, sőt gátol Istenország építésében, és nem érti meg, hogy a sorba mindenkinek be kell állni, és közösen, csapatmunkával kell Istenországát építeni. Itt arra kell törekedni, hogy a ránk erőszakolt átkos határok megszűnésével, újból megeremthessük határon túl élő unitárius és más vallású testvéreinkkel a nemzeti és hitbéli egységet, aminek alapkövét a státustörvény megalkotásával próbálja letenni a kormány. Azért kell tevékenykedni, hogy továbbra is toleránsak maradjunk a társadalomban minden embertársunkkal szemben, mindig a minket jól meghatározó szabadelvűséget és nem a liberalizmust tartva szem előtt. Nem bocsátalak el Uram, mert érzem hivatásom felelősségét, teendőim nagyságát, és ezeket csakis áldásoddal tudom teljesíteni, mindaddig, amíg erőt és egészséget adsz nekem. Áldásoddal áldás lesz a kezemből alá-

hulló keresztység vízcseppje, öröm és boldogság a házasulandók esküvétele és temetések alkalmával az örökélet boldog ígéréte.

Áldásoddal valóban első lehetek az egyenlők között, és így állhatok munkatársaim élére, akiket melém rendeltél rendelkezés által.

Ilyen érzések tömkelegében kezd virradni életem Jabbok révénél. Megnyugszom mert úgy érzem nem vagyok egyedül, mert az Úr közelségét érezve megvívom életem szent harcát. Ezután leszakadok Róla, mint gyümölcs a fáról, de már bennem van az íz és a zamat, mely nem más mint Istenem áldása és gondviselése.

És most belétek kapaszkodom, a Magyarországi Unitárius Egyház híveibe, vezetőibe és vezetettjeibe, és töletek is kérem azt az igazi emberi építő hozzáállást, hitbéli ragaszkodást, melyre most oly nagy szüksége van egyházunknak. Ha mindez ebben a felemelő pillanatban megérezhetném, boldogan bocsátanálak el Titeket, mert akkor már bizonyos lenne számomra, hogy nemcsak Isten de a Ti áldásokatok is bírom.

E két drága ajándék reményével szállok csónakba, hogy átvezzek a túlsó partra. S míg ezeket meghallom a kérdést? Tulajdonképpen ki vagy Te és mi eredeted, vagyis származásod? Hogy ki vagyok azt már tudjátok, hiszen ittlétem alatt megismertétek életemet és munkámat, melyet szívem szerint bíztam rá a Gondviselő Isten. És származásom? Származásomban azonosulni próbálok Váci Mihállyal: *Nem az jelöli a származást, rangot / hogy kire büszke valaki, / de az, hogy övele kik büszkélkednek, / s kik szokták nevét féltve mondani. / En nem mások érdemével dicsekszem, / nem azzal kezdem - honnan származom. / Tenni szeretnék valamit először, hogy kitűnjön: - ki fogadhat fiának, kinek rokonságára van jogom. / Szeretnék olyat tenni, - ó csak egyszer! / miről meglelt fiára ismer, sok egyszerű, távoli rokonom! / S míg tettemet emlegetik, s komoly szavakkal nevezgetnek engem, / ők dicsekednek, büszkén énhelyettem: - Közülünk származik!*

Így érek át a túlsó partra, boldogan átkel Isten és a Ti áldásokkal, életem legnagyobb gázlóján.

Testvéreim, már régóta itt vagyok, de úgy érzem, hogy ma valóban megérkeztem.

Ámen!

## A szolgáló élet

Aki közületek első akar lenni, legyen a ti szolgátok.  
Mk 10,44

A mai világban végbemenő roppant méretű változások idején az ember nem azt kérdezi, hogy micsoda az ember lényege szerint, hanem azt, hogy mit tud, hogyan cselekszik. Korunk keresztény köztudata annál a válasznál nyugodott meg, amelyet annak idején Bonhoeffer fogalmazott meg a legvilágosabban: „Az egy-

ház csak akkor egyház, ha másokért van.” E kérdés fontos újra felvetünk a 21. század elején, mivel felfogásunk szerint a szolgálat nem csupán egy a lehetséges emberi magatartások között, hanem a szolgáló típusban a teljes értékű embert, a szolgáló életformában pedig a legmagasabb rendű életformát, a jézusit láthatjuk meg.

## A Magyarországi Unitárius Egyház 2001. június 10-én tartott Zsinatáról

Azért is fontos ezt hangsúlyoznunk, mivel a keresztény ember és az egyház ilyen természetű magartatása nem a viszonyok által rákényszerített alkalmazkodás, hanem valóságos és mindenkor kötelező. Harvey Cox, korunk egyik modern teológusa (gy figyelemzet: „A szekuláris városban az egyház feladata az, hogy a közönség szolgálója (diakónusa) legyen, akinek egyedül gondja, hogy a város egészségéért és egészségéért fáradozzék.”

De ki a szolgáló (diakónus), aki keresztényei, de általános emberi hivatásunk, közelebről egyházi szolgáló-tunk eszményévé lehet?

Abból a megfogalmazásból indulhatunk, hogy a szolgáló az ember, aki nem tartja magához méltatlannak, hogy másoknak szolgáljon. Számunkra a válasz természetesen hangzik, mert az evangélium tápláléknak nevelkedtünk, viszont nem mindig volt annyira magától értetődő. A görög gondolkodás, amely a személyiség megvalósítását hirdette, egyszerűen elutasította ezt. Bár az ember mint egyén számára megállapította a célt: a maga kis világának felépítését, a személyiség kiteljesítését, de ebben a szorosan maga köré húzott körben nincs helye a másik emberrel való törődésnek, a szolgáltatásnak. Ha az embernek az a rendeltetése, hogy önmaga legyen és mint ilyen uralkodjon, akkor a szolgáló csak valami alacsony rendű, szabad emberhez méltatlan dolog lehet. Ebben a szemléletben méltán kérdezheti Platon: „Hogyan lehetne hát az az ember boldog, akinek szolgáltatnia kell valakit?”

A keleti ember gondolkozásától viszont nem idegen a szolgáló gondolata. Nem tekint az magához méltatlannak. Jézusnak a szolgálótlal alkotott fogalma az ösvétészet felebaráti szeretet parancsából ered. Amelyet onnan vett át, és az istenszeretet parancsával összekapcsolva ezt tette meg az ő követők erkölcsi magartatásának összefoglalójává. A dönt az, hogy Jézus a szolgálóban éppen azt a magartatást látja, ami az embert az ő tanítványává teszi.

Ebben a vonatkozásban így bővül meghatározásunk: A szolgáló mint Jézus-tanítvány a mag életének értelmét a másokért való életben találja meg, és öntudatosan választja, hogy szolgáljon az embereknek, Isten íránti felelősséggel és saját emberi szabadságában.

A szolgáló ellentétben állónak tűnik az embernek istenképességéből adódó lehetőségével és feladatával: az uralkodásra való megbízatással. Az istenképesség (1Móz 1,26) ugyanis az ember uralkodására való képességét jelenti, alkalmas voltát arra, hogy a teremtet világban mint Isten megbízottját Ő képviselje, sőt képeben cselekedjék. Az emberi élet ilyen értelemben lesz tevékeny, alkotó, sőt teremtet élet.

Jézus a szolgáló értelmét azzal a forradalmi cselekedetével mutatta meg, hogy erkölcsi értékelésével megfordította az uralkodó és a szolgáló viszonyát: „Aki első akar lenni köztetek, legyen a ti szolgáló... Ezen pedig olyan vagyok köztetek, mint aki ti szolgál.”

Mit jelent ez? Az Újszövetségben a szolgáló igének a vele rokon jelentésű szavakkal szemben az a különleges csendése, hogy a másik íránti egészen személyes szolgálattal jelöli. Egyike azoknak a szavaknak, amelyek az Én-Te kapcsolatot tételük fel, nem olyant, akhez való viszonyomat tetszés szerint meghatározhatom, hanem olyant, akinek én mint szolgáló alárendeltem magamat. Egy ember nem ember – One man is no man! –

hirdeti a felirat az egyik régi kollégium homlokzatán. A másokért élő ember a teljes-értékű ember!

Másokért élni, ha lehet minél többekért! Vajon nem ezt kellene hirdetni és meggláttatni mindenkivel, hogy ez nem csak a kereszténység sajátja, hanem minden egyén számára a teljes emberesség lehetősége? Szólni kell erről még akkor is, ha tényleg megglétéről csak annyit tudnánk elmondani, amennyit az apostol mondott: „Nem mintha már elértem volna, hanem igyekszem, hogy el is érjem.” (Fil 3,12) Uralkodni a dologi világ felett és ugyanakkor szolgálni az emberek között, csak a nagykorúvá lett ember szabadságában és felelősségében lehet. A kettő összhangja az Atyára néző, de az ember is látó szeretetben, a Jézust követő tanítvány életében valósl meg.

A szolgáló ember az, aki noha érzi a munka terhet, értelmét látja és örömet lel benne, mert tudatában van, hogy szolgál vele, valakinek a javát munkájával. A szolgáló fogalma éppen az embernek a munkához való viszonyulásában nyújt segítséget, mert szolgáló csak az lehet, aki lényéből fakadó hivatásának tekintti, hogy a munka terhet hordozza, sőt jó kedvvel fogjon hozzá és hálaadással fejezze be azt.

A munka, amit az embernek végeznie kell, nem egyforma. Vannak fajtái, egyik nehezebb, a másik könnyebb, az egyik tisztább, a másik piszkosabb, az egyiket lehet a városi aszfalton végezni, a másikat csak a falusi sárban. Ki vállalja a nehezebbet? Vajon csak helyelkedés, ügyeskedés kérdése az egész? A kérdés régi és ma is feleletere vár: mi ad erőt az embernek ahhoz, hogy vállalni tudja a nehezebbet, a szinte erő felett valótl?

Sokat mondó és elgondolkodtató az a válasz, amely a helytállásban a „közösségudat” szerepére mutat. Napjainkban ez különös hangsúlyt kap. A mi válaszunk azonban a szolgáló lelkületéből fakad: „Készen lenni mindenre” (Ready for anything). Megokolasként Jézusra nézünk, aki éppen a szolgáló szeretet lelkületéből következően kész volt mindenki, mindenkinék és mindenben szolgálni. Vajon nem ezt kell-e tennie, minden keresztény s közelebről unitárius keresztény embernek, éppen tanítványi voltából következően? Ehhez az kell, hogy küldöttként álljunk bele a világba, s szolgálótlant által tegyük azt Isten országává.

Egyházunk kánonja, a többi protestáns egyházzal hasonlóan, a püspököt nem ruházta fel különleges jogokkal és hatalommal. A püspök hivatali jellegű felvaga: „első az egyenlők között” (primus inter pares). De a hangsúly nem ezen van, hanem a szolgálótlant. A püspök mint az egyház lelki vezetője éppen sokrétű szolgálótlant keresztény tölti be azt a hivatást, amelyet az egyház méltán elvár tőle. A szolgálótlant kéri, hogy úgy legyen első, hogy a szeretet lelkületével közeledjék minden emberhez, ahogyan Jézus tette. Ez nagy elkötelezés és felelősség is egyben.

Főtisztelendő Püspök Úr! Kedves barátom!

Amikor most beiktatunk tisztésedbe, amelyre a Zsinati Főtanács megválasztott, ezt a szolgálótlant helyezzük szívedre életcéllként és mindennapi kötelességként. Adjon a jó Isten Neked ehhez testi, lelki és szellemi erőt, hogy betölthed szolgálótlant szeretet unitárius anyaszentegyházunk növekedésére, Isten ügyének előrehaladására és népünk boldogulására.

Dr. Szabó Árpád  
püspök

## Kászoni József üdvözlő beszéde

Főtiszteltendő Püspök urak, Főgondnok urak! Kedves vendégeink!

Kedves belkötandő lelkész kollégáim! Ünneplő gyülekezet, kedves testvéreim!

Annak a reményében vettem kézbe ezt a szép kivitelezésű, patinás kehelyt, hogy talán nem járom messze az igazságtól, amikor azt mondom: vele és általa a Budapesti Unitárius Egyházközség történetét tartom kezemben, és mutatom fel. Engedjétek meg röviden elmondanom, mit értek ezen.

Szinte napra megegyezően pontosan 132 évvel ezelőtt, 1869. június 13-án tartotta meg Ferencz József, az unitárius egyház majdnem 23. püspöke, ekkor még csupán lelkész, az első unitárius istentiszteletet Pesten. Ennek a rendkívüli alkalomnak, egyháztörténetünk fontos eseményének tárgyi emléke ez a kehely, amelyen a következő felirat olvasható:

„Ferencz József kolozsvári unitárius papnak az 1869. Jún. 13-án Pesten általa tartott első nyilvános unitárius istentisztelet emlékéül. Budapestben lakó hitrokona!”

I hogy ezt az eseményt követően mi minden történt, azt hűen érzi a budapesti egyházközség jegyzőkönyve. Egyháztörténeti mérföldkő az is, hogy 1888–1890 között felépült ez a templomos ingatlan, ahol ma ünnepelünk. Vagyis a magvetés eredményesnek bizonyult: kikelt és 19 esztendő múlva pompásan szarba szökken a Ferencz József által elvetett mag. Petz Samu tervei alapján elkészült ez az „erős vár”, második emeletlen a budapestiek első unitárius templomával – ezzel a békességet, nyugalmat, áhitatot sugalló csendes hajlékkal. Úgy látszik, hogy az anyagiak hiánya nemcsak korunkra és napjainkra jellemző, hanem az volt hitelőink életében is, hiszen emiatt nem épülhetett fel – sajnos azóta sem – a templom mellé tervezett iskola, amelynek telkét elődeinknek el kellett adniuk ahhoz, hogy a megkezdett munkálatokat befejezhessék.

1890 szeptemberétől, a templom felavatásától kezdve pontosan 111 évén át vasárnapról vasárnapra, ünnepről ünnepre, alkalomról alkalomra istentiszteletet tartanak itt az egykori és mai, templomba járó, tekintetüket e pompás ünnepfolyományon túl az őg fele emelő unitárius hívők. Nemzedékek folytonosságát, ünnepek idején közös örömet, szükség idején kitarthatóságot és elszántságot lehelik ezek az áldott falak.

Hogy mi történik a mai naptól kezdve magyarországi unitárius egyházunk életében, hogyan folytatódik a közel másfél évszázados hagyomány, az nagy mértékben függ a ma beiktatott tisztviselőiktől – bölcsességüktől, igazságosságüktől, egyetértésre és békére való törekvéseiktől, kezük és lelkesmeretük tisztaságától, a bennük lakozó krisztusi szeretet lángjának hőfokától.

Hitéleti szempontból a legnagyobb felelősség a Te váladon nyugszik, Főtiszteltendő Püspök úr. Az a munka, amelynek végzésére megválasztottak s amelyre vállalkoztál, sok mindent háttérbe kell hogy szorítsd ahhoz, hogy Magyarországon élő unitárius hitveseidre – de Erdély, a teljes Kárpát-medence, sőt a világ unitáriusai is – elégedettek legyenek tevékenységgeddel, és elmondhassák: Isten áldása kísérte munkálkodásodat. Ebben az ünnepi órában reméljük és hisszük, hogy hivatásodat és elkötelezettség-érzetet tölti be lelked, hitünk és egyházunk iránti

hűség, magyar népünk iránti szeretet és odaadás, háttérbe szorítva minden mást, ami a mai naptól kezdve másodrangú lesz, az kell, hogy legyen számodra: önmagadat, a családot, a barátait és az ő gondjait is beleértve. Hiszünk és reméljük, hogy a mai naptól kezdve, még ha az áldozatot jelent is, mindnyájunk közös gondját vállalod fel, mindnyájunk javát fogod munkálni, mindnyájunk lelki békéjének útját egyengeted majd. Isten szent neve mellett egyetlen név fog világítani a szíved mélyén – a rád bízott nyáj, a Te eklézsiád, a Magyarországi Unitárius Egyház neve.

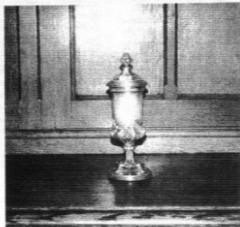
Magyarországi Unitárius Egyház. Ebben a névben benne van közösségünk sorsa és jövőnk ígéréte. Ennek a kö-

Muszka Ibolya felvétele

zösségnek a szolgálata, ennek az egyháznak az építése azt várja tőled, hogy mindig egységben láss bennünket; hogy ne légy sem egyik, sem másik érdek, akarat, törekvés párthíve, sem gazdagoké, sem szegényeké, sem lelkészeké, sem világiaké, sem öregeké, sem fiataloké, sem azoké, akik beleszülettek unitárius hitünkbe, sem azoké, akik érett fővel keresték és találták meg a helyüket közöttünk – hanem légy mindig mindnyájunké. És közösségünk szolgálatával szolgálj az egész magyar kereszténység ügyét, más egyházokkal együtt mozdítsd elő az istenfől, jóakarató emberek lelki és szellemi egységét az egész világon.

Van-e annyi éjszakád, hogy eleget virrassz felettünk? Van-e annyi nappalod, hajnalitól késő estig, hogy eleget dolgozz értünk? Mert mindenkinek jussa van hozzád, mindenki várakozással fordul feléd, és Te egy ember képességeivel több ezer hivedért viselsz felelősséget világi és mennyei fórumok előtt. Magam, elkészítársaim, minden hívők, valamint a magyarországi egyházi és társadalmi szervezetek egyetemessége nevében kívánom, hogy mindez sikerüljön nekem. Kívánom, hogy a teremtő és gondviselő Isten adjon neked testi és lelki erőt mindehhez, és az Ő áldása legyen rajtad.

Nektek, felszentelés előtt álló elkészítársaim, szívből kívánom ugyanezt minden órhelyen, ahova az egyetlen Őr, aki egyben szerető édes Atyánk, örökös helyez benneteket úgy most, mint a közeli és távoli jövőben. Ő terem és Ő kénytelék Ti is, hogy szolgálatotok legyen mindig minden vonatkozásban eredményes, hordozza és továbbítsa a rátok bízottak felé az Ő gazdag áldását.



## Balogh Ferenc felszólalása

Főtisztelendő Rázmány Csaba Béla püspök úr!

Igen tisztelt ünneplő unitárius gyülekezet!

Kedves vendégek!

A magyarországi Unitárius Egyház negyedik püspökét üdvözölöm az Erdélyi Unitárius Egyház, az Egyetemes Egyház képviselőtanácsának nevében.

Az állandó megújulás szabad szellemével, a külső világ kihívásaival való vívódás közepette, jó egészséget és eredményes egyházépitést, életépitést kívánok Rázmány Csaba Béla új magyarországi püspökünknek.

Törvényszerűen megújuló reményeink az erdélyi és az anyaországi unitárius egyház magasabb szintű és egyre eredményesebb együttműködéséről szólnak, hitelveink alapján, s ez határozza meg a jövőben cselekedeteinket is.

Kissé különös érzés, hogy magyarként az anyaországra jövőnk Budapestre, de unitáriusként legnagyobb szívórványunkba. Igen, az erdélyi unitáriusok legnagyobb szívórványa Magyarország, hiss szinte nincs olyan hívő, aki ne onnan származna és ne szóródna itt.

Ebből a helyzetből adódik viszont szinte minden kihívás és feladat, mert cselekvésünket a lelki közösség nagysága és aránya befolyásolja.

Számunkra – erdélyieként – öröm és egyfajta kihívás az, hogy Udvarhelyen, Sepsiszentgyörgyön és Marosvásárhelyen annyira megerősödünk, hogy új templomok szükséges építeni. A kolozsvári gondok meghatározója a vidék unitáriusainak csökkenése, amire megoldást, vagy jobban mondva egyfajta gyógyítást jelenthet

a kolozsvári kollégium építése. Másfajta gond az, hogy Magyarorszentenedek 12 unitáriusa nem tud fenntartani egy műemlék templomot, az egyetemes egyház ott is segítséget kell nyújtson. Igaz viszont, hogy az a kisközösség él, és olyan kapcsolatot jelent, ami máshol hiányzik.

Budapestre kanyarodva, ha az ember jókívánásokat fogalmaz meg, szükséges, hogy amennyire lehetséges beleélje magát ebbe a helyzetbe.

Úgy érzem, hogy az anyaországi unitáriusok gondja a szívórványhelyzetből, a szétszórtságból, a ki nem alakított kapcsolatokból eredhet, hisz Erdélyből folyamatos az elvándorlás, s itt nem lehet könnyű az új lelki közösség, az egységes embercsoport kialakulása.

Ezért az új unitárius lelki közösségért szükséges és érdemes dolgozni, hogy az erdélyi veszteség itt győzelemmé alakulhasson, ne pedig végleges elklallóssá. Így ezt a munkát érzem a legfontosabbnak, természetesen a módszerek legnagyobb változatosságát igénybe véve.

Bízom abban, hogy a két egyház együttműködése elősegíti majd az új Brassai Sámuelok, Orbán Balázsok, Kóvári Lászlók, Jakab Elekek, Kelemen Lajosok és Bartók Bélák nagy magyarokká válását, hogy egyértelműen tehesük minden magyar előtt történelmi fontosságunkat és elismerésünket, hisz ezzel az unitárius vallással mi ajándékoztuk meg a világot és a magyarságot.

Püspök úr! Egyházaink kapcsolatának fejlesztését és a Magyarországi Unitárius Egyház további erősödését az Ön csüggedhetetlen munkájától is várjuk.

(Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoka)

## Zoltai Gusztáv beszéde

Főtisztelendő Püspök Urak!

Kedves Barátaim!

Jólesik a Magyarországi Unitárius Egyház püspök- és lelkészszenteléseivel egybekötött ünnepi zsinati pulpitisán állnom. Otthonos érzések járnak át, és elmondom Önöknek, miért?

Pontosan 70 éve történt, hogy 1931. április 5-én, pészachunk második napján, egy I. világháborús frontveterán – az isztentiszteletit áhítat közben – berontott a Dohány utcai Zsinagógába, és 7,25-ös revolveréből öt golyót lőtt ki „Gyűlöölöm a zsidókat!” – üvöltötte. „Zsidó kutyák, most meglátjátok, kivel van dolgotok!” Négy zsidó embert súlyosan megsebesített, közülük egy kislút és egy professzor. Egy 17 éves árva gyereket pedig megölt. Róth Jenő ötötástanuló bal fülén hatolt be a lövedék. Egy hétig szenvedett, amikor visszaadta lelkét a Teremtőnek.

A zsidóságot porig sújtotta a merénylet. A tisztességes nem zsidó közvéleményt megrendítette. A jó érzésű emberek megértették: íme, ez a következménye a kurzus-politikának, idáig vezet a numerus clausus, az EX, a Véderő Egyet.

Tudat alatt sokan érzékelték: Magyarország választóvonalhoz érkezett. Utólag tudjuk, innen még mehetett volna más, jobb útra az állam; Bethlen István ajánlotta is.

A mi kis Róth Jenőnk temetésére sok ezren mentek el. És a sírnál nemcsak Hevesi Simon neológ és Fischer Benjamin orthodox főrabbi mondott beszédet, hanem Klébersberg Kúnó kultuszminiszter, Mészáros János kato-

likus érseki elnök, Ravasz László református, majd Raffay Sándor evangélikus püspök is.

És elment a gyászszertartásra még egy férfiú, Józán Miklós unitárius püspök. Gyönyörű homilált mondott – héberül. Az egyedüli búcsúszót – a Tóra örök nyelvén.

Tisztelt Józán Miklós püspök úr, odafönt az Égi Pulpitisón! Engegyje meg, hogy most, 70 évvel szép beszéde után, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége nevében, meghitt szeretettel és tisztelettel mondjak Önnek köszönetet azokért a héber mondatokért, és egyáltalán: a példamutatásért, a gesztusért, a sugallt jóslatért.

A példamutatásért, hiszen magyar rabbi sem szóltak hűveikhez az ösök nyelvén. A gesztusért, ugyanis a zsidó meghitt Ön, az unitárius kért áldást héberül a Teremtőtől.

Végett a jóslatért. Hogyha szörnyű áldozatok árán is, amikor a holtak sorát Róth Jenő megnyitja, de sajnos nem végéig, eljön az idő, amikor lesz összekovácsolt nép, és lesz erős ország, ahol héberül beszélnek. Azon az ősi nyelven, amelyen Ön, tisztelt Józán Miklós, 1931 áprilisában elbúcsúzott a mi kis mártír barátunktól.

Nem tudom, a püspöki hagyatékban fellelhető-e ez a beszéd? Ha igen, a jeruzsálemi Yad Vasémben volna a helye. Kérem Önöket, hív utódokat, nézzenek ennek a kedvünkért utána. Mi, mai zsidók, ezt a hajdani tisztelgést nem kívánjuk elfeledni sohasem.

Isten áldását kérem az Önök hitvallására, gyülekezeteire, a most felszenteltéknek eredményes szolgálatot és rájuk az Örökkévaló áldását kérem!

(a MAZSIHISZ elnöke)

## Köszöntő szavak

Főtisztelendő Püspök Úr!

Dr. Paskal László bíboros, prímás érsek hivatalos elfoglaltsága miatti távollétében nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy beiktatása alkalmából köszöntést mondhassak.

Püspök Úr szavaihoz kapcsolódva utalok az írás szavaira, amikor Márta Máriaéhoz sietve hívja: „Dominus adest, et vocat te!”, az Úr van itt, és hív téged.

A hívó szó elhangzott. De mit sem ér a hívás, ha nincs válasz. A válasz most adódott, amikor testvérei kézfeltétele által megkapta a küldetést, és a felelősségeket püspöki méltóságába beiktatták.

Magam is mint pap észben tartom Szent Pál apostol figyelmeztetését, hogy Isten a gyengéket választja ki. De a félelmet keltő szavak mellett bátorít is az apostol. Isten olyan, hogyha mi hitlenné válunk, ő akkor is hű marad, mert önmagát meg nem tagadhatja.

Engedje meg Főtisztelendő Püspök Úr, hogy ezekkel a hívó, küldő és bátorító szavakkal köszöntsem szolgálata kezdetén.

**Dr. Csordás Eőrs**

apostoli protonotárius, kanonok,  
prímási irodaigazgató

## Üdvözlő levelek

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG ELNÖKE

RÁZMÁNY CSABA püspök úr számára

Magyarországi Unitárius Egyház Budapest

Nagy Ignác u. 2-4. 1055

Tisztelt Püspök Úr!

Levelüket és abban foglalt megtisztelő felkérésüket köszönettel kézhez kaptam, de őszinte sajnálatára nem tudok meghívásuknak eleget tenni. Így engedje meg, hogy ebben a formában köszöntsem a határon túli és a Kárpát-medencei unitáriusok egységét kifejező jeles ünnep minden résztvevőjét. Külön tisztelettel üdvözlöm Önt a Magyarországi Unitárius Egyház negyedik püspökeként történő ünnepélyes beiktatása alkalmából. Köszöntöm továbbá a nevezetes eseményt személyes jelenlétével kitüntető Dr. Szabó Árpád urat, Erdély unitárius püspökét, valamint a felszentelésre ezen alkalommal méltóvá lett lelkeseket.

Bármilyen örömteli és reményteljes a világi élet, azért telve van a nehéz megpróbáltatások és keserű csalódások eselyeivel, a reményvesztések és a kudarcok lehetőségeivel is. S bizony a tapasztalat szerint akkor állhatjuk ki sikerral a legkeser-

vesebb megpróbáltatást is, ha szilárd támaszunk a hit, ami megerősít minket erkölcsünkben, gondolataink, szándékaink és cselekedeteink erényes jóságában. Mert a nemes hit célt, reményt ad, vigaszt és megbékélést nyújt, s bármilyen csalatkozásaink ellenére is a magunk és mások megbecsülésére, a szeretetben fogant együttélésre nevel. Modern világunkban kivételesen nagy szükségünk van arra, hogy eredendő jogaikban, mértéket teremtő módon töltsék ki életünket az ezt sugárzó szent jelentések, értékek, rítusok. Amiben multhatatlan feladatuk van az egyházaknak, s azt áldozatos szorgalommal igyekeznek is teljesíteni.

Ebben a meggyőződésben kívánok Önnek magas egyházi tisztében sok sikert ahhoz, hogy gondoskodó szorgalma és igazító bölcsesége nyomán egyházuk még több eredményt mutathasson fel hitük éltetésében, terjesztésében és megerősítésében.

Szívélyes üdvözléssel:

Budapest, 2001. június 5.

**Mádl Ferenc**  
a Magyar Köztársaság elnöke



Főtisztelendő Püspök úr!

Főtisztelendő Zsinat!

A választások idején örömmel és elégtétellel értesültünk a Püspök úr és vezető munkatársai szolgálta való elhívásáról. Milleniumi Zsinatunk alkalmából történő beiktatásuk örömeben osztova, Egyházkerületünk s a magam nevében testvéri szeretettel küldöm ünnepi jókívánságaimat. Bence Márton leköszönő püspök úrral való jó kapcsolatunkra visszagondolva, meggyőződésem, hogy gyümölcsöző együttműködésünk Rázmány

Csaba püspök úr ideje alatt is tovább fog folytatódni – Isten dicsőségére és Egyházaink, nemzetünk épülésére.

Egyházkerületünk áldáskérő köszöntését Csúry István generális direktor jelenléte által is nyomatékosítva, Isten megsegítő kegyelmét kívánom az új Vezérkar Szolgálatára és a Zsinatra – szeretettel:

2001. június 6.

**Tőkés László püspök**

## Lelkézszentelés Imhol vagyok én...

„És hallám az Úrnak szavát, aki ezt mondja vala:

Ki küldtek el és ki megyen el nékünk?

Én pedig mondték: *Imhol vagyok én, küldj el engemet!*

(Ézsaiás könyve 6. részének 8. verse)

„És monda néki Jézus: Valaki az ekeszarvára veti kezét,

és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára!”

(Lukács evangéliuma 9. részének 62. verse)

Kedves Testvéreim! Istennek népe! Kedves felszentelési lelkézsztársaim!

Engedtessek meg nekem, hogy e gyönyörű ünnepen egy kis múltbanézéssel kezdjem mondandómat. A „Vadrózsák” is gyűjtögető neves püspökünk, Kriza János írta 1868-ban: „Szent örömrzésre gyűl, Isten, e ház népe, / Emlékünkbe felvonul múlt időknék képe, / Ami benne szép és jó: lelkek fényírása, / Ami bús, az oktató: bölcs kezud vonása”.

Ez üzenet jegyében hadd köszönjük meg mindazoknak, akik igazi istengyermekeként, Egyházunk odaadó irányítóként és vezetőjeként oly sok áldozatot hoztak közösségünkért. Azoknak emlékét pedig fődje be a jótékony feledés, akik miatt most olyan hatalmas erőfeszítéseket kell tenni, hogy anyaországi egyházunk visszakérüljön az erdélyi magaslata, visszanyerve megtépzott tekintélyét, hogy be tudja tölteni hivatását, küldetését. De „előre, csak előre, nagy messze még a cél” – mondhatjuk a költő idéve és foglalkozzunk a jövőnkkel.

Kedves Testvéreim!

Az ézsaiási szavak tükrében bizonyosak lehetünk abban, hogy Istenünk mindig keresi, kutatja azokat a gyermekeit, akiket méltónak talál arra, hogy elküldje teremtő álmanak megvalósítására, munkatársaiként. Gondoktól, bajoktól terhes időnkben – mert nem bizonyulhat az egész teremtet világy süketnek – meg is találja azokat, akik ha jeremiási félelemmel is, de ézsaiási határozottsággal válaszolnak a küldő kérdésre: *Imhol vagyok én, küldj el engemet!*

Küldetés van ebben az isteni felhívásban, és ez több, mint a hivatás! Bár liberális nagy korifeusok félnek ettől a megfogalmazástól, mi mégis azt valljuk, hogy egy lelkésznek, lelképásztornak, papnak küldetésstudata kell, hogy legyen, mert ebben a feje tetejére fordult világunkban másként nem terem áldás magvetése nyomán. Sokszor alázatos vakmerőséggel kell tartani az ekeszarvát – és itt eljutunk a jézusi küldetés megfogalmazásához! – és nem szabad hátratekinteni, mert méltatlanokká válnak Istenország szolgálatára.

„Azokkal időzőm, akik mások voltak, / Mit az élet megvon, megadják a holtak!” – mondanám Arany Jánossal, amikor a leltűnt század legnagyobb magyar unitárius gondolkodójának emlékét és tanítását idézem. A homoródszentmártoni Getlér Imre lelki tanítóm volt, teológus koromban késő estékbe folyó délutánokat beszélgettünk a

világ dolgairól, a lelkész munkájáról – én inkább hallgattam Mesteremet. Azt mondotta egy alkalommal, amikor oly sűrű volt a felleg élete égen a sorozatos mellőzések, kirekesztések miatt: „Fiam, egy papnak küldetésstudattal megacélozot, felvértezett nagy, erős hitre van szüksége, mert ettől félnek a szekusok, a hatalmasságok és a palástba bújt despoták.”

Egy életré szóló tanítás maradt ez számomra. Ezt szeretném átadni nektek is ma, felszentelés előtt álló fiatal lelkézsztársaim! A már elhangzott köszöntéseket is, amelyek püspökünknek szóltak, és azok, megszívelhetitek, és ezekkel együtt beletehetitek tarisznyátokba a többi, szülőktől, testvérektől, rokonoktól, barátoktól, nevelőktől, papoktól vagy bárkitől kapott hamubasútt pogácsa mellé, hogy legyen utóvaló a hitsükös, reményfogyott, szeretet-lankadt időknben. Lehet, hogy a liberális, mindent egyestíteni és összmernosi akaró eszmékben nincs küldetésstudat, mert mindegy annak a focistának, hogy a világ melyik zöld gyepen keresi millióit, vagy az erhetetlen nyelven üvöltöző, csőrömpölő rock-vagy popnékes hol szerzi vagygonát, vagy a bankár Honolulu-ban vagy Fokföldön flasztja aranyait, de egy magyar unitárius lelkésznek sorsa elszakíthatatlanul hozzákapszódik ezekhez a tájakhoz, e táj keresztény unitárius népéhez.

Muszká Ibolya felétele

Nekünk adatott meg az a gyönyörű sors, hogy dávidiferenci hitünk magyar történelmünkbe gyökerezzen, abból vétesen és táplálkozzon. A bajoktól, gondoktól ma is terhes időknben újra és újra válaszolni kell a meghallott isteni felhívásra: *Imhol vagyok én, küldj el engemet,* és krisztusi türelemmel, alázattal, de erősen kell fogni az ekeszarvát a lelkek, egyházunk vallásos-szellemi termőföldjein, soha nem nézelődve jobbra-balra, de főként hátra, mert olyan barázdát húzunk, egyenetlenül, görbét, ami nem illik erdélyi szántóvetőnek, hogy Tompa László szavait hozzam elő.

Bibliából táplálkozó és költőként megílehető verses gondolatokat szeretnék átadni a sok-sok utóvaló mellé. Eppen most van 25 éve, hogy én is néhányam magammal ott álltam a marosvásárhelyi templom piacán felszentelésünkre várva. Ilyen tüzös és dobogó szívvel vártuk az elindítást ezen a pályán. Nem tudom feledni azokat a tanácsokat, amiket az előttem járóktól kaptam, kaptunk mindnyáján. Én nem tanácsokat adok, hanem mozaikdarabokat, hogy építsenek bele, ha jónak látják a ti utaitokba, hátha nem lesz olyan görögnyós járasotok, lépteitek alatt.



A Hargita aljából, Lókódomból indultam, ahol most Erdély egyetlen idősök otthona működik. Dsida Jenő idézve „sok kanyar után jutottam el ide”, hogy 11 évi anyaországi szolgálata után szólhatok ezen a szócéken, ebben a minőségemben. Gyönyörű és pokoli évek után is azt vallom, hogy küldetésünkért az áldozatokat meg kell hozni. Az Endrőt citálva: „Ha rám dől a szitnya magasság, / Ha száz átok fogja át vérem, / Ha gátat tőr föl ezer vakond, / Az Óceánt úgyis elérni!”

Az eljutás az Értől az Óceánig sokat kér, de megéri. Ha hátunk mögött tudjuk szereteteink védőfalát, amit drága szüleink, hitvesünk, gyermekeink, barátaink, a rákbizottak emelnek, és féltő imádságaikkal erősítenek, tartanak egybe, Isten igájában nem lehet elesni. Áprily Lajos így ír: „En Istenem, legyek vidám / hogy házamat vidítani tudjam, / mosolyogjak, ha bántanak, / és senkire se hagyudjam, / Arcom ne lássa senki sem / bánkódni gondon és hiányon, / Legyen szelíd vasnapom! / ha mosolyog a kisleányom: / En Istenem, legyek vidám / ma minden gondot tűzre vessek. / Nyújtsam ki cincstelen kezem / s szegényen is nagyon szeressem.” Vagy idézzem L. Ady Mariska vallomását: „Olyan furcsa a ti szemetek, / hat csodásan lobogó fákya. / Bevilágít a vihar elé, / útalan utak távolába. / Megmutatja örvények mélyét, / halálárkok fekete száját! / Bűnök éjébe indulónak, / mintha idézet fogná lábát. / Jaj, hányszor tértem én már vissza / s hulltam előttük térdre-térdre, / kis csodalámpák, gyermekszemek, / legyetek százszor áldva érte!”

Lelkési munkánkban annyi furcsa, érthetetlen dologgal találkozunk szembe magunkat. Házunkban nem éppen arról vagyunk híresek, hogy kerüljék le a templomajtókat, és húzzuk magunkra az oltárokat vagy az úrasztalát. Olyan lelki, mélyen tátonógó úrt hagyott maga után a kommunizmus, hogy nehéz emberöltő munkájával lehet csak a sebeket begyógyítani. Dsida Jenő-s elszántaival kell menni házról-házra „szekadt lelket foltozni, foltozni, / tört szívet drotozni, drotozni!” Evitvizedek alatt „szórtuk a disznók elé a gyöngyöket”, keményen sárbátipartok, de ósztatónak nem lehetett. Az evangélium, unitárius egyházunk gyöngyei most is olyan fényesek, csak els kell hozni azokat, meg kell tisztítani minden rütságtól. A már idézett Kriza János

püspök volt, aki a racionalista teológizálás helyett elindította a „szív teológiáját”. Ennek szellemében kell hordani terünk, és a sok furcsaság, dőbberet mindennapi csodává lesz életünkben, és hívünk is jönnék, visszatérnek bűvöpatatokkelt, ha szeretettel fogjuk kezelni és nem rideg okoskodással rángatjuk vissza: „Tedd a kezéd szívedre, ha van, / lázas korunk ma csodákat fog, / és szörnyű bűnököt, / Nem elég az agy, / szíved kell legyen, hogy ember maradj!” (Horváth István) Az eredmények nem jönnék olyan látványosan, de akkor sem szabad elcsüggedni, elbizonytalanodni, reményt veszíteni, mert Istenünk ott van mindenek a mélyén: „Ne várj nagy dolgot életedben, kis hópelyhek az örömök, / szítáló, halk szirmocsodák, / rajtuk át Isten szól: jövök.” (Reményik S.)

Ifjú lelkesztársaim! Nem tudom, hogy hol hallottátok meg Isten hívó szavát: Katalin, te a szépséges Hargita alján, ahol én is, ott Székelykeresztúr táján talán; Mátyás, te lehet, hogy Homoródmármósra indult a Cenk tövében, Brassóban; Adrienne, te talán a hegy-nagyságú lelkes édesapád palástja mellett?

Meghallottátok és válaszoltok: *Imho! vagyok én, küldi el engemet, de tegyék utána Reményik Sándor versét küldetésudatol izmos erős hitetek vallomásaik: „Akárom: fontos ne legyek magamnak. / A végtelen falban legyek egy téglá, / Lépcső, min felhalad valaki más, / Ekevas, mely mélyen a földbe ás, / Am a kalász nem az ő érdeme. / Legyek a szél, mely hordja a magot, / De szírmát ki nem bontja a virágnak, / S az emberek, mikor a mezőn járnak, / A virágban hadd gyönyörködjenek. / Legyek kendő, mely könnyet töröl, / Legyek a csend, mely mindig enyhét ad, / A kéz legyek, mely váltig simogat, / Legyek, s ne tudjam soha, hogy vagyok. / Legyek a fáradt pillákon az álom. / Legyek a délibáb, mely megjelen / És nem kérdi, hogy nézik-e vagy sem, / Legyek a délibáb a rónaságon, / Legyek a vén föld fekete szivéből / Egy mély sóhajlás fel a magas égig, / Legyek a drót, min úzenet meg végig, / És cseréljenek ki, ha elsádkatam. / Sok lélek alatt legyek a tutaj, / Egyszerű, durván összerótt lakik, / Mit tengerbe visznek mély folyók, / Legyek a hegedű, mely végtelenbe bír, / Míg le nem teszi a művész a vonót!” Ámen!*

**Balázi László**

### Főtisztelendő Egyházi Zsinat!

Főtisztelendő egyházi és világi előjárók, kedves meg-hívott vendégek, szeretett híveink!

Életünk e felemelő, megható, igazságszerző és megismételhetetlen pillanatában ünnepi érzésekként adunk hálát Istennek, gondviselő Atyánknak, akitől vannak mindenek és mi is benne, hogy megáldott azokkal a lelki tehetségekkel, értékes talentumokkal, amelyek lehetővé tették, hogy ide eljuthassunk.

Hálát adunk szüleinknek, édesanyainknak és édesapáinknak, aiktól Isten után életünket kaptuk, és akik a hosszú évek alatt, egészen az egyetemi ballagásig mérhetetlen áldozatot hoztak, hogy tanulhassunk. Hálát adunk azoknak az egyházi és világi előjáróknak, akik az unitárius vallás rejtelmes szépségeibe bevezettek. Hálát adunk tanárainknak, akik az egyetemi évek alatt segítettek a titkokat megfejtetni, a rejtelmeket megnyugtató bizonyossággá, hit és elhivatottsá átfórnálni.

Ebben az ünnepi pillanatban Gárdonyi Gézáért szeretném idézni, aki írói hitvallását ékeppen fogalmazta meg: „Magyar vagyok, tehát magyaroknak magyarul kell írnom. Az irodalom pedig nem parádé, hanem szolgálát – a nemzet jelenének és jövőjének a szolgálata.” Úgy érzem, úgy érzek, mi frissen felszentelt lelkesek, hogy a lelkipásztori munka lényege sem parádé,

hanem szolgálat, jelenéért, jövőéért, magyarul magyarul.

Nekünk, akárcsak annak idején Jakabos Ödönnek, akit sokan erdélyi híveink közül ismertek, és akinek a könyvét – Indiai Útinapló – bizonyára sokan olvasták, egy maréknyi földet adott Isten, hogy azzal bejárjunk egy utat és teljesítsünk egy küldetést. Ilyen út számunkra a több, mint negyészáz éves egyházunk múltja. Célként pedig, átmentésre, örökleltre, megszentelésre méltó értékeit bízza ránk Isten. Ez az a barázda, amelybe születésünkkel állított, s ez az út, amelyen haladnunk kell, amelyből kitérnünk nem lehet, a nehézségek a megpróbáltatások ellenére sem.

A hitről, a küldetésről, a hitvátsudatolról a szóval mindig szebben beszél a tett. Az úton mennünk kell. Nem okozhatunk csalódást egymásnak. Tetteinket már nem mi irányítjuk, sőt úgy érezzük, mi már kezdetűl fogva csak eszközök voltunk, amiknek nem szabad elromlanunk, mert éppen nincs más kéznél és akkor valami összeomlik. Ez nem lehet ...

Adja az örökkévaló egy igaz Isten, hogy hitünknek cselekedeteinkkel megmutatva, legjobb erőnk és tehetségünk szerint e felemelő hitvátsnak maradéktalanul elegendő tehessünk. Úgy legyen. Ámen.

**Sándor Gy. Mátyás**  
(a felszentelt lelkesek nevében)

## Zászlószentelés

A Magyarországi Unitárius Egyház egyházközösségeinek millenniumi zászlója felszentelése és megáldása alkalmából, tisztelettel és szeretettel köszöntöm egyházközösségeink képviselőit, meghívott vendégeinket és minden unitárius hívűnket, akik részesei e nagy jelentőségű eseménynek, mely zászlószentelés szimbóluma unitárius összetartozásunknak, egységünknek a Kárpát-medencében, kereszténységünk 2000-ik, nemzetiségünk 1000-ik évfordulója alkalmával.

Nagy ünnepeinknek nekünk össze kell gyűlnünk, és Isten előtt bizonyosságot tennünk arról, hogy mi mindnyájan az Ő gyermekei vagyunk, akik egy cél érdekében munkálkodunk, mégpedig Istenországa megvalósulása és beteljesülése érdekében. Isten és Jézus tökéletes ismerete, a velük való azonosulás nem más, mint az ember erkölcsi élete. Aki cselekedeteivel nem támaszja alá, az beszédével hiába állítja, hogy Isten tisztelt és Jézus tanítása szerint él. A mai napon mi cselekedeteinkkel teszünk bizonyosságot, hogy mi, akik egy nyelven beszélünk és egy nyelven imádkozunk, valóban egy célt szolgálunk, hazánknak, nemzetünknek, anyanyelvünknek, de legfőképpen hitünknek megtartását a harmadik évezredben. Igen, mert a hit a tökéletesség kezdete, mely felszabadít a félelem, a magányosság nyomozott érzése alól, és életünköt Isten és ember szolgálatába állítja. De tudjuk jól, a hitet mi sem ér cselekedetek nélkül, ezért a hit és a cselekedet elválaszthatatlan egymástól. Igaz hitünket Isten előtt tiszta gondolatokkal, buzgó imádkozással, és lelki dolgokban való foglalatossággal mutathatjuk meg Istenünknek, mint most, amikor az összetartozás, az egység zászlóinak felszentelésére és megáldására készülünk.

A zászló mindig nagy jelentőséggel bír egy nép, egy népcsoport, egy gyülekezet, egy közösség, egy ország, egy nemzet életében. A zászló nem csupán egy négyzetméter vásznon, színes textília, hanem annál sokkal több: népet és hazát, csoportot és egyént, örömet és bánatot, küzdelmet és otthon, bölcsőt és sírhantot jelent. Sokan, mondhatnám rejtvegen áldozták életüket a zászlóért a történelem folyamán, sokszínű zászlók alatt felsorakozott népek, országok, nemzetek, eszméik. Így volt ez a mi magyar ezeréves történelmünkben is. Zászlónk, zászlóink emlékeztetnek arra, hogy a népek nagy családjában mi magyarok vagyunk és keresztények, hogy békében és egyetértésben akarunk továbbra is élni, másokat tisztelve és megbecsülve, a tolerancia szellemében, hazánkat szeretve és szolgálva mindhalálig.

Amikor főhásznunkban Isten áldását fogjuk e zászlóra kémi, valójában, önmagunkra, szeretteinkre, gyülekezeinkre, hivatunkra, népünkre és nemzetünkre kérjük Isten gazdag áldását.

Zászlószentelésünk legyen most és mindörökké a magyar keresztény egység kifejezése. És most jöjjenek és legyenek mindannyian tanúi zászlószentelésünknek!

Arra kérünk Istenünk, hogy áldd meg és szenteld meg ezeket a zászlókat, hogy akik alattuk sorsközösséget vállalnak, mindig olyan célért küzdjenek, ami előttek kedves és gyermekeknek jó. Istenünk! A te akaratod és szavad szentel meg mindent, miként most e zászlókat is. Add, hogy akik ezen zászlókat szent akaratom szerint használják, neved segítségül hívására nyerjenek minden alkalommal úgy testi mint lelki erőt, maguknak, családjuknak, gyülekezetüknek, népüknek és nemzetüknek, Jézus által, most és mindörökké. Ámen.

Rázmány Csaba

## Egy ünnepség elé

Folyó év augusztus 25-én, a millenniumi év keretében, Lakitelken, az „Ökumenikus szoborpark”-ban, a Szabadegyetem előadásorozata keretében, kerül sor egyházunk 26-ik püspöke, Józán Miklós szobrának felavatására.

Józán Miklós 1869. december 6-án Türoen, tanítói családban született. Tördán, Kolozsvárt és Oxfordban tanult, lelkesítő pályafutását Polgárdiban kezdte. 1895-től 1899-ig Torockón, majd 1899. október 1-től 1941-ig – püspökké választásáig – a budapesti egyházközösségben mint esperes-püspök vikárius végzett lelkesítő szolgálatot.

A polgári évek alatt megismerte a magyarországi unitárius szörvényéletet, és fölmérte a korabeli egyházi és társadalmi élet kívánásait. Az I. világháború kitöréséig presbiteriumára és lelkészársáira támaszkodva lehetővé tette az unitarizmus magyarországi terjedését. A tanulmányok vállalkozási nevelésnek beindításával megvetette alapját a jövő unitárius egyházának, és a Dávid Ferenc Egyelet életrehívásával az egyházi élet ápolását, a szabadelvű vallási mozgalmak megismerését, tudományos, nevelésiügyi és társadalmi kérdések megvitatását tette lehetővé. 1901-ben a Brit és Kalföldi Unitárius Társaság londoni gyűlésén, 1905-ben a genfi konferencián az angol és amerikai unitarizmusokkal megismertette a Magyarországon zajló egyházi életet. Itteni munkásságának eredményei azok az anyagi támogatások, amelyek nagymértékben segítették az egyházi élet folyamatoságát.

Az I. világháborút megelőző időszakban Józán Miklós tevékenysége az unitarizmus megerősítésére, a háború utáni időkben az egyházi élet megtartására irányult.

Az I. világháborút lezáró trianoni béke következtében, a háború utáni Magyarországon élő unitáriusok elszigetelődtek a kolozsvári központi püspökségtől, s olyan szervezkedésbe kezdtek, amely biztosította számukra az egyházban lévő továbbélést. Józán Miklós közreműködésével életre hívták a Duna-Tisza közti Unitárius Egyházat, amely bekapcsolódva a politikai életbe, jelentős segítséget nyújtott a trianoni béke igazságtalanságának bemutatására.

A Misióházi életrehívás, az egyházi jellegű együletek hathatós működése, az új egyházközösségek keretén belüli munkásság, az irodalmi tevékenység mind hozzájárult ahhoz, hogy 1941-ben Józán Miklóst az akkori magyarországi Unitárius Egyház püspökké válasszák.

A II. világháború becsi döntése újabb formában ismételte meg az Unitárius Egyház kétféle választását. Józán Miklós püspöki tevékenysége – ebben az időben – az újabb menekültáramlatok megsegítésére irányult.

A II. világháborút követően visszaállított a trianoni határokat, s Józán, a kolozsvári püspöki teendőik végzése mellett, a háború okozta károkok felmérése, az új társadalmi élet formálása köti le. Az idős püspök halála 1946. január 4-én Kolozsvárt következett be. A Házsongárdi temető „Fekete sirkertjé”-ben helyezték örök nyugalomra. Sirkövének ezek a szavak olvashatók: „Mi mindennél otthon vagyunk, mi mindig hazamegyünk.”

Józán Miklós munkássága ismét az érdeklődés előterében áll. Lakitelken a többi nagy egyházi vezető között felállított szobra méltán emlékeztet arra a küzdelem időszakára, amely két világháború forgatagban bizonyítható, hogy mit jelent magyarnak és unitáriusnak lenni.

Józán Miklós nem volt hivalkodó ember. Amit tett azzal emberségét bizonyította. Társadalmi elismerését főrendi tagsága és a Magyar Éremrend nagyszejké bizonyítja. A budapesti egyházközösségben a nevére létesített alapvány, megfestett arcképe és mellszobra, az 1998-ban a lakitelki Népfőiskolán rendezett Unitárius Emléknap-ünnepelés ismerte el érdemét. Ha figyelembe vesszük, hogy mint lelkesítő-esperes a magyarországi unitáriusokat egyházba tömörítette, elismertette az egyház jogi és közeleti létezését, a világi értelmiséget bekapcsolta az egyházi élet vezetésébe, biztosította az egyház tekinélvő és mélyítette a külföldi kapcsolatokat, akkor méltán kap helyet abban a szoborcsoportban, amely a millennium alkalmával a nagy egyházi vezetőknek állít emléket.

Kelemen Miklós

## Várfalvi Kósa János (1550. k.–1601. január 3.)

Az Aranyosmenti székely családból származó Kósa János életével az irodalmárok alig-alig foglalkoznak. Oka valószínűleg abban rejlik, hogy alig három évig áll püspökként az egyház élén, s ez a néhány esztendő kevésnek bizonyult ahhoz, hogy olyan tevékenységet fejtsen ki, amely méltó a megörökítésre.

Apa – Jacobinus János szerint – János, Aranyos-zsék kapitánya, anyjáról azonban, adatok hiányában nem tudunk semmit. A legrégebb unitárius történetírő, Aranyosrákosi Székely Sándor, majd két és fél század távlatából csak föltételezi, hogy iskolai tanulmányait Kolozsvárt végzi, de külföldi egyetemen való tanulását csak a kor szokására alapozza. Valamelyik nevesebb egyházközségben (Tordán vagy Torockón) való papsága nem bizonyított. Tény csupán annyi, hogy a püspökségben előde, Enyedi György halálakor a kolozsváni magyar egyház harmadik lelkeseként szolgál. Mint ilyen választja meg püspöknek a Kolozsvára összehívott (1597. december 14.) egyházi tanács.

Püspökségének rövid négy éve alatt folytatódik a fejedelem, Báthori Zsigmond jezsuiták által befolyásolt politikája. Ismert esemény Báthori Zsigmondnak a fejedelemségről való lemondása, Erdély elhagyása és a nyár közepén való visszajövele, és mer a tordai országgyűlésen megesküszik a fennálló törvényt betartására, jezsuita pártfogói Kolozsvárt maradhatnak.

Az egyház erejét jelentő kolozsvári iskola élén Szentmártoni Bálint áll, aki Göcs Pál kolozsvári lelkesekkel karöltve igyekszik az ifjúságot az egyház szolgálatára nevelni. Egyébként az iskola anyagi helyzetét biztosító fejedelmi rendelkezés következtében a tantermetek korszerűsítik, s az évi 1000 Ft-os jövedelem arra is elégségesnek bizonyul, hogy ismét tanítsák a bölcséleti és a lelkészképzéshez szükséges

ges tárgyakat. A nyugodtnak mondható néhány esztendő lefolyása alatt Kolozsvár lakóinak száma megnövekszik, és a jobb állások elnyerése érdekében vagyonos polgárokkal gyarapodik az addig antitrinitáriusnak nevezett egyház híveinek száma. Az 1600. október 25-től november 4-ig tartó lécfalvi tábori országgyűlés vallásügyi határozatában ugyanis az antitrinitárius elnevezést fölvtázza az unitárius, hogy aztán 38 év után, az 1638. évi dési egyezség tegye hivatalossá az egyház illetén való elnevezését.

Kósa János egyházirodalmi munkássága felől Szinyei Józseftől nyerünk értesülést. „Magyar írók élete és munkái” c. 1890-től 1914-ig kiadásra kerülő sorozatban három kiadványról nyerünk értesülést. Kolozsvárt, év nélkül, a Heltai-féle nyomdából kerül ki „Az idvességnek fundamentumáról...” c. munkája, mellyel a szentírás alapján a serdülő ifjúság vallásos nevelését kívánja elősegíteni.

Kolozsvárt, 1623-ban jelenik meg a vallás kérdéseivel foglalkozó, de az „Áhítatos Isteni Dicséreték” c. munka toldalékkénti, többször kiadott, az egyházi tanításokat felőelő munkája „Catechesis, az idvességnek fundamentumáról” címen.

Harmadik, ugyancsak Kolozsvárt (1636) megjelenő munkája az egyszerű embert kívánja a vallás igazságainak megismerésére segíteni.

Zoványi Jenő „Magyarországi protestáns egyháztörténelmi lexikon”-ja (1977) a magasabb képesítést nyújtó iskolák tanulói részére íródó nagyob Kátéről is tesz említést, melyet Kénosi Tözsér János meg a „Három hajnali könyörgés” c. munkával egészíti ki.

Várfalvi Kósa János 1601. január 3-án fejezi be életét. Jacobinus említett formuláskönyve szerint egyetlen fia Máté, ki 1621-ben a kir. tábla ülönke.

**Kelemen Miklós**

## Derzsi Kálmán emlékezik

Esős kora délután, hétköznapoz viszonyítva az udvarban nagy a csend. Kálmán bácsi nagy tászkával érkezik. Sokféle érzés vegyül a pillanatba, amikor belép a debreceni unitárius paplak küszöbén. Kicsit Elek-apóra emlékeztető jelenség, ünnepélyesen, ugyanakkor otthonosan teszi le kalapját, kabátját.

– Hogy megváltoztak itt a dolgok! – s máris mesélni kezdi emlékeit. Ebben a szobában laktak lánytestvérei. Ahol most fogorvosi rendelő van, ott volt az ő szobája. Édesapja, aki szintén Derzsi Kálmán névre hallgatott, a debreceni unitáriusok ügyészváln mindenese volt: énekvezér, megbízott hitoktató, pénztáros, házigondnok, gazdasági vezető.

– Foglalj helyet Kálmán bátyám! – szakított meg meséjét. Leül. Felszusszan. Feltárja a táská tartalmát: kincsek, családi ereklyék, de méltán lehetnének egy unitárius múzeum relikviái. Derzsi Kálmán élete regény. Gyökerei a regényes – a szó szoros értelmében! – egyháztörténettel fonódnak össze.

Hogy világos legyen a kép: Kálmán bácsi családja apaí azon Derzsi Károly, az első budapesti unitárius lelkes családja, anyai ágon az az Adorján-család, mely nem csak név szerint szerepel Jókai: Egy az Isten című regényében, de valóban bábáskodtak a nő születésénél.

Pásztárgatok az asztalra borított ereklyék között. Megsárgult 1924-béli „Nagyváradi” újság. Benne a cikk: „Jókai Adorján Manasséjának özvegye Erseményben”.

– Ez a cikk nálunk készült, mikor Nagymama hozzánk költözött! – meséli, s felolvas részeket belőle: „...különös véletlen, hogy éppen most, amikor Jablonyi páter kétségbe vonta, hogy Jókai járt volna Torockón, taláunk egy élő tanút, aki bizonyítja Jókai lelkiismeretességét, és cáfolja a támadók egyes állításait. Ez az élő tanu a torokói orvosnak, Adorján Menyhértnek (... ) özvegye, aki Blanka leányánál, Derzsi Kálmán, a kitéfnő borász, volt érmihályfalvi gazdasági iskolai igazgató ne-jénél él”.

– Én is Erőmhályfalván születtem – bővíti a történet Kálmán bá – és a nővérem, Piroksa is. Biztos hallott már, híres volt Debrecen szerzte, a nővéreim neve: Piroksa, Fehérke és Zöldike. Én a negyedik gyerek voltam.

– Ha már a neveknél tartunk, az Adorján név közismerten nem unitárius. Hogy kerültek mégis az unitárius Torockókra?

– Akkor idézzünk tovább a cikkből! – közben még előkeres az iratok közül egy címet, kezembe adja: így aztán súlyos bizonyítékokkal nézünk szembe! – „Erdélyben sokféle tudott dolog volt, hogy az Adorján vezeték-nemet a fiatalon odakerült, csiki székyei származású Gyergyóújfalu Adorján Menyhért járásorvosról vette Jókai. (...) Római kath. vallású volt, székyes nemes család sarja. 1873-ban Torockó bányavárosában állást foglalt mint szerződött orvos. A 25 éves fiatalember nemcsak arról megmólt, elvette Vernes Zsuzsannát, a nála két évvel fiatalabb özvegyt, egy odavalló gazdag unitárius hámosor család leányát.”

– Így lett az irodalomban fennmaradt, emlékeztetés unitárius hős mintája egy csiki katolikus!

– Nagypapám is nagyon szerette az unitáriusokat. A lányuk mind, Edesanyám, Blanka, Vali és Erzi unitáriusok lettek! A fiúk: Manassé, Menyhért és Iván katolikusok.

– Ismét figyelmet érdemlő nevek!

– Igen. A Jókaival kötött szoros barátságban nagypapám megígérte, hogy a Jókai által kiválasztott nevre kereszteli majd a születendő gyermekeket. Sajnos Manassé korán meghalt, 8 éves korában. Nagypapámat ez erősen megviselte, hisz orvos volt, mindenkit meggyógyított, csak saját fiát nem tudta megmenteni a torokgyíkól. Talán ezzel is magyarázható, hogy Ő is korán halt meg, 53 éves korában. Jókai egyébként szeretett volna keresztapja lenni Manassénak, de a nagyszüleim nem akarták őt terhelni a keresztapasággal járó anyagi kötelezettségekkel.

– Tartották még a kapcsolatot Jókaival a regény megírása és kiadása után is?

– A kiadásra már akkor került sor, amikor már Manassé, Blanka és Menyhért megszülettek. Volt közben egy tragédia Torockón, majdnem az egész várocska leégett, és akkor Jókai latba vetette a tekintélyét, hírlapokban közölte, felvethet a fél világot, hogy segítsenek. Többnyire neki köszönhető, hogy hamar újjáépült Torockó. De ezután már nem akart visszatérni Torockóra, azt mondta – ismét feleltem Kálmán bá a töredező, sárga újságot –: „Nem akarom, hogy megköszönjék, amit tettem értük. Ők is jók voltak hozzám, én is segítettem.” Leveleztek sokáig. De a levelezés elvesztett, sok más családi ereklyével együtt. Torockóról Algyógyra költöztek a nagyszüleim, s ott kirabolták a házat, elkalodott a levelezés. Ez után a betörés után költözött hozzáink nagyanyám Erősményben.

– A cikk 1924-ben íródott. Jelentős év ez a családnak, ekkor költöztek át Debrecenbe.

– Pontosan. Már meséltem a nővéreim nevét. Ez már Trianon után bizony nagy bűn volt. Kénytelenek voltunk a határ másik oldalára költözni. Így vezet a sorunk ebbe az udvarba is, a Hatvan utcai unitáriusokhoz.

– Ideje, hogy a másik ágról is beszéljünk! – Terelem a szót a nagy unitárius Derzsi családra. – Kálmán bátyám, milyen szálak fűznek Derzsi Károlyhoz, a hajdani Kohári utca első unitárius lelkészéhez?

– Nagypapám, Derzsi Domokos testvére Károly. Én, későbbi generáció lévén, nem találkoztam vele. – További ereklyék kerülnek elő, gyászjelentők, egy könyv: „Martineau Jakab” – Derzsi Károly fordítása. Ezt a könyvet apám József Miklóstól kaptam az én keresztelőm alkalmából! József Miklós a család jó barátja volt. Ezt a Bordalt is Ő dedikálta: „Családi Trilokornak, Budapest, 1932. VI. 2. szüreteltől József Miklós”. Ő eseket mintek 1944-ben. Akkor kolozsvári unitárius püspökként érkezett Debrecenbe, direkt erre az alkalomra, a háború ellenére. Az egyetemi templomban volt az esküvő, ma az könyvtár. A reformátusok nagy megtiszteltetésnek vették, hogy a kolozsvári püspök az Ő épületükben tart szertartást.

– Szép régi idők!

– Igen. A vallások közt béke volt, de amúgy háború ideje volt ez. Két hét eltávozását kaptam az esküvő végett. El is mentünk nászútra, de már korábban visszahívtak. Elképzelheted, rosszul érintett, hogy a nászúton sem hagynak nyugton, vissza kellett utaznom Kolozsvárra. De milyen a gondviselés, ha a tervezett időpontban, 1944. június 2-án utaztunk volna vissza, bombatalálathal érhető volna, akkor volt az a nagy bombázás, rengeteg áldozattal.

– Ekkor még élt az idős Derzsi Kálmán. Beszéljünk egy kicsit róla, hisz nem mindennapi egyéniség lehetett.

– Mint mondtam már, itt Debrecenben az unitáriusok körében sok szerepet magára vállalt. Ugye a nővérek nevéből is látszik, nagy magyar volt De Ő Gyagyan születte, Székelykeresztúr mellett. Szóval nagy székelynek is mondható. Szerveződt itt Debrecenben egy úgynevezett „Székely Társaság”, annak is vezető egyénisége volt.

Ismét képek kerülnek elő. Egy 1935-ből származó méretes üdvözlét: „Az Erdélyi Helikon írói tizedik marosvécsi találkozójuk alkalmával szeretettel üdvözlik Derzsi Kálmán Urat az Erdélyi Helikon magyarországi barátját: ...” és Kós Károly, az unitárius Kacsó Sándor, Tamási, Daida és a többi helikoni személyiség saját kezű aláírása. Ezt is mint a Székely Társaság tagja kaphatta.

– Kálmán bátyám, ilyen gyökerekkel, ilyen családi történettel milyen volt, hogyan alakult a Te életed?

– Az agráregyetemet végeztem el itt, Pállagon 1941-ben, majd a bécsi döntés után tovább tanultam Kolozsváron. Úgyhogy két diplomám van. A pallagi agráregyetemen ebben az évben kell, hogy megkapjam a gyémántdiplómát. Remélem még életben talál.

– Szívből gratulálók ehhez!

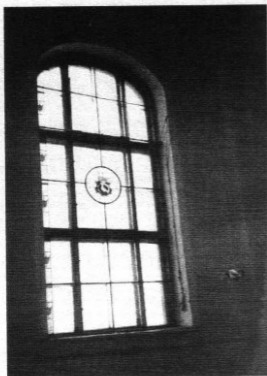
– Köszönöm. No, hát már meséltem, 1944-ben megházasodtam, két lányom született és egy fiam: Erzsébet Terézia, Hajnalcsa Éva és Kálmán. Három unokám van, Emese, Dávid és Dóra, várom nagyon a dedunokákat! 1995-ben vesztettem el a drága feleségemet, hatalmas lelki gyötrelmek közt életem. Sokat kirándultunk együtt, de halála után az is nehezemre esett. Aztán találkoztam mostani feleségemmel, Kornéliával.

– Ezért találkozhattunk egy évvel ezelőtt a pécsi és debreceni istentiszteleteken is!

– Igen. Azóta kétfalaki vagyok. Sok minden kell Debrecenhez, de a legutóbbi időt mégis csak Kornélia házában, Pécs-Hírdén töltöm.

– Köszönöm Kálmán bátyám, hogy megosztottad ezeket a történeteket velem és az Unitárius Élet olvasóival! Úgy látom, hogy amilyen mélyre nyúlunk a gyökereid, olyan erővel tekintesz a jövőbe. Amilyen kalandos a családtörténet, olyan izgalmas a jelened. Jó egészséget kívánok, gríz meg ezt a kivételesen nagy vitalitást és jó humorérzéked!

Miklósi-Vári Katalin



## Hőgyes Endre utca

### Ablakaink

Már szinte hagyomány, hogy amely egyházközséghez elkötelezi magát *Sepsi Kovács Éva*, ott megújul és megszüpül a templom. 1998 őszén a pestszentlőrinci templomnak készítettett színes ablaküveget az unitárius címerrel, mely ablak igazi templommá varázsolta a gyülekezet otthonát. 2001 pünkösd ünnepére csodálatos változáson esett át a budapesti Bartók Béla Unitárius Egyházközség (Hőgyes Endre u. 3 sz.) sok éven át elhanyagolt és mostoha temploma.

Ugyancsak *Sepsi Kovács Éva* a Dzsida-i belső látásnak engedelmessé, kicséréltette mindhárom ablakot, melyek közébe az alkotó címereket készítette. Az elsőbe Magyarország, a másodikba unitárius egyházunk, a harmadikba pedig Erdély címere került, mintegy jelképezve, hogy Magyarországon élünk, unitáriusok vagyunk és a gyökereink Erdélyből erednek. Az ablakokat az ősi székeley motívumok, a tulipán és a sziv keretezi.

*Sepel Kovács Éva*, egyházközségünk jövőjéért gondnoka, adományát 500 000 forint, azaz ötszázezer forint értékben, elhunyt szeretett édesanyja emlékére tette, amiért Neki aranykönyvileg is és ezen úton is hálás köszönetet mondunk.

Adományozóink egyházszeretete és adományozó készsége legyen minden unitárius hívünk előtt példabértékű.

Az ablakokat *Szijártó Tibor* üvegművész készítette.

géeif

## Nagy Ignác utca

2001. május 6-án anyák napi istentisztelet keretében köszöntöttük a mindig adni és szeretni tudó édesanyákat. A hittan csoport gyermekei izgalommal és örömmel mondták el az erre az alkalomra megtanult verseket, köszöntőket.

2001. május 20-án tartott millenniumi istentiszteletünket a Duna Televízió rögzítésében május 27-én láthatták a nézők. A zsűfőliség megtelt templomban, a Prince Egonné vezette Vasvas kórus előadásában gyönyörködhetünk lelkészünk emelkedett hangvételű szolgálata mellett.

2001. június 17-én a tanévzárást és gyülekezetünk 6 új tagjának konfirmálását rendeztük és ünnepeltük meg.

Az Unitárius Élet előző számaiban bemutatott Unitárius Galéria tavaszi tárlatán *Katona Zsombori Mária* mutatag be képeit. Az alkotások érett tehetségről tettek tanúbizonyságot, érdeklődés kísérte a kiállított képeket, melyek főleg virágesejendétekből, erdélyi tájakból, portrékből álltak.

Pünkösd ünnepe – annak első napja – abban különbözött az eddigiektől, hogy gyülekezetünk tagjai nagyértékű adományokat tettek az urvasorával egybekötött ünnep alkalmából. Elsőként *Kiss István* testvérünket említenénk, aki az UNÉL március-áprilisi számát olvasva figyelt fel arra, hogy *Kászoni József* lelkesítőjeval kapcsolatban, hogy a lelkesítő hivatalnak nincs számítógépe, ami napjainkban elengedhetetlen feltétele az adminisztrációs munkavégzésnek.

Ezért határozott úgy apja és fia, *Dr. Kiss István* főorvos, hogy egy teljes felszereltségű számítógépet adományoznak az egyházközség részére. Adományuk értéke 150 000 Ft. Ezzel a nemes

gesztussal a hűségesejendéteknél és az édesanyának állítottak emléket halála első évfordulója alkalmából. *Kiss István* né. Gáspár Ilona 1928-ban született Budapesten. Szülei ahhoz a generációhoz tartoztak, akik a trianoni idők után települtek át Magyarországra. Édesapja dr. Gáspár Mózes a Legfelsőbb Bíróság polgári bírója volt, Firtosmartonosbó származott, édesanyja pedig Enlakáról. Gáspár Ilona Budapesten nevelkedett, unitárius, templomba járó családban. Mint fiatal lány aktívan vesz részt a IX. kerületi Misszióház gyülekezeti életében. Itt ismerkedett meg a neves bölöni származású ikerpárral, *Kiss Józseffel* és *Istvánnal*, akik vezetői voltak az ifjúsági körök.

1951-ben kötött életre szóló házasságot *Kiss Istvánnal*, akivel 50 csendőn át élt boldog, harmonikus házasságban. Házasságukat a jó Isten egy fiúgyermekkel ajándékozta meg, aki édesanyja mindene volt. Aztán kifarós szeretettel vette körül unokái is. A nagy család összetartó ereje ő volt.

Tanítónőként végzett, de más állásban helyezkedett el. A Közért vállalatoknál dolgozott hosszú éveken át, ahol nagy szakértelemmel végzett a rábizottakat. Vidám szeretettel, mások iránt figyelmes, intelligens, műveltségű asszony volt, akit mindig érdekelt családi életének mikro- és a nagyvilág makroközmosza egyaránt. Hosszan tartó betegségét hűsiesen viselte, szerette ápolgatni és gondoskodtak róla egészen 2000. július 7-ig, amikor a mindentható magához szőltetett drága lelkét. Szerető férjének, fiának, menyének, nővérének, unokáinak adjon a jó Isten vigasztalódást a rá való emlékezés alkalmából. Adományozó testvéreink – id. *Kiss István* és ifj. *Dr. Kiss István* – ajándékozó jókedvét a gyüle-

kezet nevében köszönjük, mint ahogy a kétszer 30 000 Ft készpénzadományt a 2000. és 2001. évre.

Tábor István szövegadománya is szintén a pünkösdi ünnepkörben érkezett. Megnevezett afia nemrég tagja a Nagy Ignác utcai gyülekezetnek, de híhítségéről máris bizonyoságot tett. Az adományozott templomi szöveg értéke 240 000 Ft. A szöveg az ún. nomád szövegípusához tartozik, ami azt jelenti, hogy az eredeti készítő nem családra, hanem a saját maguk használatára készítették ezeket a szövegeket. Feltételezhetően a gyártók egymástól tanulták a különböző motívumokat. Évszázadokon keresztül ugyanis keveset változott a motívumok. Másik jellegzetessége a nomád típusú szövegeknél, hogy szimmetrikus csomózásúak voltak. A szövegben pontosan 4 354 560 csomózás található. Színhasználatára az intenzív színhasználat a jellemző.

A motívumkincsei a szövegnek geometrizáló növényi díszítmények. Állat- és emberalakot soha nem ábrázolhattak ezek a szövegek. A szöveg másik tulajdonsága az, hogy ez egy medálionos szöveg. Tükörképének négy sarkában egy-egy medálion található, a medálion ezen a szövegen egy nap, illetve annak a szimbóluma, amihez kapcsolódik még két kis medálion, az égi kehely, ami a mesterséges, ember által gyűjtött tüzet jelképezi. A szöveg kivitelezése, esztétikai izlése Kustán Melinda textilmérnök hozzájáruló munkáját dicséri.

Kedves Tábor István! Mindannyiunk, a gyülekezet, a kebbitánács és annak elkészése nevében köszönjük nemes és nagyértékű adományát. Életere és szerettei életére Isten gazdag áldását kérve.

**Kászoni József-Muszka Irbolya**

## Pestszentlőrinc

2001. április 15-én a húsvéti istentisztelet után tartott közgyűlésen a presbitérium előzetes javaslata alapján a gyülekezet egyhangúlag Szász Adrienne elkészítet hívta meg a megüresedett lelkesítő állás betöltésére.

Április 21-én utóhívású locsoló bárra hívtuk egyházközségünk kicsinyeit és nagyjait. Nagy örömünkre sok fiatal család jött el más egyházközségekből is (köszönet a lelkeseknek, akik szövegeikről hirdettek az eseményt), hogy Csiki Erika és barátai vezetésével erdélyi dalokat tanuljon, néptáncban gyönyörködhesen, illetve maga is megpróbálja a néha bonyolultnak tűnő lépéseket. Aki megéhezett azt virsli és sötémény várta, amiért a dícsért az egyházközség asszonyainak jár. A gyerekek ha elunták a táncot szalvétából készíthettek ezekből szebb virágokat, amit büszkén és boldogan vittek haza.

Az Unitárius Alapítvány, a Magyarországi Unitárius Egyház valamint híveink adakozásából régi vágya teljesült a gyülekezetnek május elején, mivel hosszú idő után sikerült kicserélnünk templomunk teljesen megromlott csatorna-rendszerét.

Május 26-án tartottuk évzáró gyülekezeti napunkat. A gyönyörű napsütésben jó hangulatban telt az idő a kertben, ahol fiakkunk ésuk között az egyházközség terveirol beszélgettünk. Elhatároztuk, hogy Nagyjaitával testvérkapcsolatot kívánunk kiépíteni, s ennek keretében az egyházközség elkészít és presbitériumának néhány tagját a nyár folyamán vendöglü látni. A gyerekeket a már megszokottá vált játszóház várta.

A pünkösdi istentiszteleten szép számmal vettek részt híveink, s az ünnep fényét csak emelte, hogy keresztelöi szertartásra is sor került, amikor is egy kislány, Farkas Sándorral bővült gyülekezetünk tagjainak száma.

Eddig is sokan jeleztek más egyházközségekből, hogy szeretnének értesülni rendezvényeinkről. Ezután is igyekszünk eljuttatni értesítést programjainkrol a budapesti gyülekezetekbe, illetve a budapesti Hírlevélbe is eljuttatjuk ezeket. Szeretettel várunk és híveink mindenkit! Aki névre szóló meghívót szeretne, kérjük jelezzék szándékát a 292-3850-es telefonszámon, Szász Adriennél.

**Szász Adrienne**

## Füzesgyarmat

A tavasz beköszöntével egyházközségünkben is több ünnepi alkalom volt.

Március 30-án virággal dúsan díszített templomunkban esküvői szertartás volt. Az ifjú párra megható szavakkal kérte lelkészünk Isten áldását. A résztvevök zsüfolásig megtöltöttek a pad-sorokat.

Április 7-én és 14-én a reggeli órákban az M1 által közvetített hitanoktatásban részt vevő gyerekek és az énekkar sikeres szereplésének örülhetünk. Különösen a szórványban élő hívek értékeltek az imával kezdöd, énekekkel befejezöd vallási percek. Gyermekkorunk hitanóráit idézte fel.

Nagypénteken ismét hívogattak templomunk harangjai. Balázi László lelkészünk és Balázi Lászlóné énekeszterünk szóló-énekével az énekkar előadta az Unitárius Passiót. Mint mindig, úgy most is a nagyszámú résztvevő áhítattal hallgatta a gyönyörű műsort.

Símagót, ragyogó napsütés fogadta a húsvéti ünnepi istentisztelet érkező nagyszámú testvéreket. Az ünnep fényét a hármas keresztelö is növelte. Két család három gyermeket hozott el a kedves szertartásra. Egyik család kiterfiai, másik család kislánya lett a keresztelési szertartással egyházunk tagja.

Az úrvacsorai kellekete, a Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető jegyeket, a kenyeret és bort, Sárvári Sándor tiszteletbeli presbitérium és felesége adományozta. Lelkésziünk Isten áldását kérte az adományozókra, betekedököt testvérünkre Isten gyógyító segítségét. Húsvét másnapján is igehallgatásra és imádkozásra hívogattak harangjaink.

„Magyar Anyák virágos ágak,  
köszöntöm asszonylelkétek  
S a haramszívü kisbabákat,  
Akiere fény lehetetek.  
ISTEN MEGÁLDJA AZT A HÁZAT,  
HOL IMÁT MOND A KISGYERMEK.”

Móra László: Köszöntő

Az idézett versszövelettel ékesített meghívó hívta a május 6-án tartott anyák napja ünnepségre a résztvevököt. Lelkésziünk szavait idézve, Isten után a legjobban szerető lényeket, Édesanyjainkat köszönteni, ünnepelni.

Lelkésziünk imája és Pál I. Kor. 13. a szeretet himnusának felolvasása után alkalomhoz illő költemények és énekek hangzottak el. Középsikolási hívnk felolvasata a vallási és közköztartási miniszter 1930-ban kiadott, az anyák napja megtartására vonatkozó rendelettel. Lelkésziünk Dsida Jenő: „Háladás” című költeményét olvasta fel, a versmondások között két gyönyörű, az édesanyjakt köszöntő éneket énekel. A hitanoktatásban részt vevő gyermekek verset mondtak, énekeltek, versmondás után virággal köszöntöttek édesanyjukat, nagymamájukat. Az énekkar is alkalomhoz illő éneket énekel. Két fiatal testvérünk Várnai Zseni egy-egy költeményét olvasta fel. „Bántanak Anyám, Anyám az ószenben”. A nagyszámú résztvevő meghatóan hallgatta a lélekemelő műsort.

Köszönjük lelkésziünknek a maradandó élményt nyújtó ünnepség megszervezését, a költemények kiválasztását, az énekek betanítását és nem utolsósorban az átéléssel előadott költemény, énekeket.

**Egy unitárius résztvevő**

## Gyula

Húsvét első napján délután volt az ünnepi istentisztelet szőrványtuban.

Nagypéntekre emlékezvén Balázi László lelkészünk és Balázi Lászlóné énekvézárunk részleteket énekeltek az Unitárius Pasztórból.

Prédikáció előtt lelkészünk Dsida Jenő: „Húsvéti ének az úres sziklásir mellett” című költeményéből részleteket olvasott fel.

A lélekemelő, tartalmas prédikációt lelkészünk Luk. 24. 1-5 igére építette. Beszédében idézte Gellérd Imre gondolatát „Az elmulásiban nem az a hat szál deszka, amibe beletesznek a leg-szomorúbb, hanem, ha semmi sem marad utánunk”.

Az úrvacsorai kellékeket, a Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető kenyert és bort, Romvári Etelka adományozta. Gyarmathy Zsolt jegyzőnk értékes kelyhet adományozott a szőrványtuban, oldalán az alábbi bevesséssel: „Unokáink Márton és Zsolt keresztelésének emlékére Gyula, 2000”.

Lelkészsünk az adományozókra Isten áldását kérte.

\* \* \*

Május 10-én a lelkész és felesége valamint az egyházközség gondnokna Nagykörös mellett részt vett egyháza képviselőiben egy kettős, állami, faragott tölgyből készített, 8 méter magas kereszt felállítására ünnepség. Okmenikus szertartás keretében áldott meg e csodálatos művet, amit a nagykörösi vezetők nem engedték a településen felállítani. Ez, egyéni áldozat során született millenniumi emlék beszédese felirata: „A honért mindörökké!”

Egyházunk képviselőiben és küldötteinket részt vettünk május 26. és június 2. között Erdélyben, az Illyefalván rendezett Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem előadásain. Úgy hisszük, hogy jelentőnkkel és hozzájárulásainkkal, nagypetri szereplésünkkel egyházunk jó hírnevét öregbítettük.

Hazaérkezésünk már beléért a Pünkösöd megünneplésébe. Szép volt ez is mindkét helyen, itthon is és Gyulán is. Gyulán többször volt az ünnep, mert ezen a napon vettük használatba a számunkra ideiglenesen adott imateremnek szolgáló helyiséget, amit K. Romvári Etelka gondnokasszony szíven előkészített és egy „Egy az Isten” feliratú táblával díszített. Még ünnepélyesebbé tette az alkalmat egy 41 éves, hozzáértő betérőnk, Bacsa Vilmos magas színvonalú vallástétele, konfirmációja, amely után az emléklap mellé átadunk egyháznak ajándékát, egy Bibliát. Ugyancsak az ünnepélyességhez járult hozzá az a tény is, hogy a gyülekezet notáija először vettek úrvacsorát abból az ősi, mives kehelyből, amelyet Gyarmathy Zsolt jegyző adományozott a közösségünknek fiúunokái keresztelése emlékére.

Az ünnepség utáni héten már csak a zsinati készülődéssel voltunk elfoglalva. Közben néhány temetési szertartást is kellett végzeznünk. Eddig 12 esetben búcsúztattunk elhunytakat Füzesgyarmaton és környékbeli falukban. A Zsinatra közel 40 ember jött el Füzesgyarmatról és vidékéről, valamint Gyuláról, hogy egyházunk e felcsemelő ünnepségén részt vegyenek. 16 hívőnk és szimpatizánusunk vett részt az énekarban, a többi a püspök és lelkésze tiszteletére, valamint a lelkészszentesítés és zászlótámasztás megtekintéséért tette meg a 220 km-es utat a fővárosba. Nagy él-ménnyel térünk haza mindannyian.

Megkezdjük a felkészülést a július 29-i „alföldi búcsúnkra”, amikor konfirmálással egybekötött „1956-os emlékmű” felavatására is sor kerül. Püspöki Vizitációt is tartanunk ezen a szép alkalmon. Már most is hívunk minden érdeklődőt.

Ugyancsak hívjuk az érdeklődőket egy erdélyi körútra augusztus első felében, amelynek központi célja az unitárius világtalálkozóhoz való megjelenésünk.

B. L.

## Kocsord

Legutóbbi híradásunk óta alulírott lelkész meghívásra képviseltem egyházközségünket a helybeli Jókai Mór Általános Iskola „Jókai hét” elnevezésű kulturális vetélkedőjén 2001. április 30 és május 4 között. Ennek keretében két előadást tartottam a környékbeli iskolákból templomunkba látogató tanulóknak és kísérőiknek, akik igen érdekes kérdéseket tettek fel egyházunkkal, vallásunkkal és templomunkkal kapcsolatban. A látogatók emlékeztető élménnyel gazdagodva távoztak.

A hét május 4-én tartott záróünnepségén elismerésként Jókai-emléklappal tüntettek ki, amit helybeli növendékek közreműködésével állítottak elő. Irodánk plakettgyűjteménye egy becses darabbal gyarapodott.

Önerőből, ill. központi támogatásuk felhasználásával húsvétra előszobát (portikust) építettünk templomunk főbejáratához, emelve értékét és javítva fűthetőségét. Mint mindig, ezúttal is gondoskodtunk az új elemek stílűshűségéről.

Május 27-én, az áldozócsütörtököt követő, ill. pünkösödöt megelőző



Kocsord, unitárius templom.  
A nemrég felújított oldal, bejárati ajtó és faragott eres.

vasárnapon a következő négy növendékünk konfirmált. Disznós József, Jakab Anita, Kerekes Dóra és Varga Tímea.

A konfirmálók példásan felkészültek minden szempontból, és tökéletes bizonyosságotelt nyújtottak a gyülekezet előtt. Az ünnepségre szülei-ekkel és hozzátartozóikkal együtt szépen rendbetették és tömöröket sok tarka, meg fehér virággal díszítették a templomot. Ezenkívül a bejárati nagy asztalra értékes piros bársony terítőt adományoztak. Az irányomban tanúsított figyelemességükért a siker érdekében folytatott munkánkba, külön köszönettel tartozom.

A június 10-i budapesti lelkész-és püspökszentelő zsinat alkalmával, dr. Szabó Árpád erdélyi püspökünkkel folytatott beszélgetés eredményeképpen egy indítvány gondolatát született meg, mely szerint ezt a vasárnapot az Unitárius Egyház hivatalosan a konfirmáció vasárnapjává kellene nyilvánítsa. A magam részéről is fontosnak tartanám.

Isten áldja egész egyházunkat!

Nyitrai Levente

## Böcs Attila Balázs Ferenc-díjas presbiterünk

A Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kőr Balázs Ferenc nagydíjjal jutalmazta a sokoldalú presbiter különböző kulturális tevékenységét.

Böcs Attila 1939. június 12-én született Budapesten. Édesanyja Tildi Zoltáné alkalmazottja volt, és a Szivesszer nyomdomban lett szakmunkás. Apja az ottani cserkészcsapat vezetője volt, és mint asztalos tevékenykedett a református parókán. A II. világháborúban édesapja szovjet fogságba került, és Dunaremeténél kivégezték. Böcs Attila gyermekkorától az Angyalföld szívében, a Jász utcában nőtt fel az utca gyermekeként, s minden vágya az volt, hogy tudományos vagy művészi pályára kerüljön. Mint jó tanuló gyermekeket korrepetált, így segítette özvegy édesanyját. 16 éves koráig úgy tanult zongorázni, hogy házakhoz járt gyakorolni. Végül a nagyszülők örökségéből egy zongorát vásároltak. Ez nagy változást hozott az életében, mert napi 8 órát gyakorolt, s így elvégezhetette a budapesti Bartók Béla zongora szakiskolán a zongora-szolfézs szakot. Ezért feloldozta fizikusi tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

Egy kétévés rendezői akadémia elvégzése után a magyar TV rendezője lett. 1971-ben politikai okok miatt elhagyta az országot, s német területen zenetanárként dolgozott (énekes és zongorista is volt). Zenei tanulmányait folytatva librettista lett. 10 osztrák zeneszerzőnek folyamatosan szállította az opera- és oratórium librettókat. Kitartó munkája eredményeként háromszor megnyerték a drezdai operettversenyt. 1984-ben Ausztriában a legjobb zenés színpadi mű részese, s még ez évben Prix Italia-díjra javasolták az egyik művét.

Európa operaháza és szimfonikus zenekari sorba mutatták be az elkészült műveket. A salzburgi operaház 100. évfordulóján Gerhard Syhedl-Böcs Attila operáját mutatta be a „Hit, remény, szeretet” címmel.

Zenei tanulmányai mellett foglalkozik a színek harmóniájával, a színes látás fontosságával is. Amikor például zenét hallunk, akkor szín-, geometriai és textúra élményünk is van. Ezt a zenei hatást építi bele Böcs Attila a különböző zenés bábjátékaiba. Még fiatalon megírta „A bábzene dramaturgiája” című könyvét, melyet a Népművelési Intézet adott ki más zenés bábjátékaival együtt. Jelenleg a nyíregyházi Mesekert bábszínházban dolgozik mint zenei dramaturg és rendező.

Jelenleg Bereg megyében Aranyosapátiban lakik, ahova 1994-ben tért haza külföldről. (Aranyosapáti Vásárosnaménytől 12 km-re van.) Itt létrehozott egy zenekisakolát. Kidolgozott egy új zenei előképző oktatási rendszert, amit a Szabolcs-

Szatmár-Bereg megyei Pedagógiai Továbbképző Intézet ki is adott. Ezzel a módszerrel a 4-5 éves óvodásokat előbb tanítják meg zenét írni és olvasni, így gyorsabban végzik el a 4-5 év tananyagát. Mint akusztikai fizikával foglalkozó, felfedezte az ősi tao énektechnikát, mellyel ön- és tömeggyógyászatot is lehet végezni. Számos európai operaházban ezzel a technikával énekelnek tanítványai. Zenés műsoraival járja a megye iskoláit, művelődési házaikat, hogy a magyar zene szeretete és értésére nevelje a fiatalokat. Különböző ária- és dalesteket is tart, és rendszeresen fellép Nyíregyházán mint zongorista és koncerténekes. A kocsondi és a beregi istentiszteletken, ill. ünnepségeken is zenei szolgálatot végez.

Böcs Attila az egészséges életformának is apostola. Könyvei, írásai harcolnak az egészséges életmódért (a dohányzásmentes életért, a helyes táplálkozásért). A névhez fűződik az ősi kínai dombos-



Demeter István presbiter (jobbról) gratulál Böcs Attila presbiternek a Balázs Ferenc-díjhoz az aranyosapáti imateremben.

ágys-mezőgazdasági kultúra elterjedése. Kiadót keres a 13 féle biológiai tanulmányvesztés foglalkozó könyvére. A „Halat, vadat, s mi jó falat” című vasárnapi rádióműsorban rendszeres vendég volt Kondor Katalinnak.

A Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola elnökeként különböző természetgyógyászati tanfolyamokon, népfőiskolai táborokban tart ezoterikai, hermetikai, gnosztikai, asztrológiai előadásokat. A német szakirodalmat jól ismeri. Az általa tanulmányozott szellemtudományok közül az antropozófia áll hozzá a legközelebb, és Rudolf Steiner az egyik nagy példaképe.

Mivel itt a keleti országokban igen magas a roma lakosság lélekszáma, az óvodás kortól a köregődés romáikig a cigányság minden rétegeire próbált valamennyi kiutató, megoldást találni életkörülményeik javítására. Daróczi Ágnessel egy nagy tanulmányban össze is foglalták mindent, és az UNESCO Alfa világprogram része lett.

Pillanatnyilag, művészeti tevékenysége mellett, unitárius-universalista hitének él, mint a beregi unitárius szörvány presbiter az eddig megszerzett tudását a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola elnökeként kamatoztatja, a népfőiskolának bázis biztosít, és egy imaházat bocsátja a hívek lelki és szellemi épülésére Aranyosapátiban.

**Kovács Károly**  
beregi presbiter

## A tiszta evangélium szellemében

A beregi unitárius szörvány Iván László unitárius hitoktató lelkes születésének centenáriumi ünnepségén elhatározta, hogy Iván László-díjat alapít (bronzérem, emléklap). Ezzel jutalmazza mindazokat, akik az O szellemében tevékenykednek.

Élsőként Nyitrai Levente, beregi szörványlelkész új kapta meg a díjat a beregi és a nyírségi unitárius szörványban kifejlesztett evangéliumi szolgálatát.

A díjat Felhős Szabolcs beregi szörványgondnok, illetve Balogh Tibor diakónus adták át Vásárosnaményban, a millenniumi év utolsó ünnepi istentiszteletén.

Isten adjon további erőt és egészséget lelkesítő munkájához.



## Duna-Tisza közti szórvány

Hosszú volt az idej tél. A kemény bőjti szelek fagyot hoztak, aggodalmat okozva a természet sarjadását váróknak.

Várakoztunk mi is ott a Duna-Tisza közén egy hosszú hónapon át, hogy újra együtt lehessünk, együtt hallgassuk Isten igéjét.

Kecskeménen, az evangélikus gyülekezeti termében tarthattuk meg húsvét, úrvacsorával egybekötött istentiszteletünket Kelemen Miklós lelkész szolgálatával.

Nem hiába várakoztunk, szinte minden család eljött erre a szép alkalomra, a távolmaradottakért pedig együtt imádkoztunk. Az Úr asztalára, a késlekedő tavasz ellenére, friss kerti tulipán került, a gyermekeknek berzseli tojást készített gondnokasszonyunk, és a gyülekezet ajándécsomagjai is gazdára találtak.

Feltámadás, örök élet, mi szimbolizálhatná ezt jobban egy gyülekezet életében, mint az a két újszülött, akiket szülei elhoztak az istentiszteletre, megérősítve mindannyiunkban a hitet egy szép magyar feltámadásban.

Tudjuk, hogy ez az idej tavasz új életet jelent Egyházunk számára is, és reméljük, hogy megszűnik az az állapot, hogy a fővárosi problémák uralkodnak a magyarországi egyházi életet.

Bízva a megújuló egyházvezetésben, több kérdés is megfogalmazódott a Duna-Tisza közti szórványgyülekezetben, melyeket szeretnénk megosztani az Unitárius Élet olvasóival is.

Szeretnénk megismerni a Magyarországi Unitárius Egyház újonnan választott vezetőit, tekintettel arra, hogy gyülekezetünk nagy része első generációs erdélyi áttepelt, ezért jó lenne, ha valamikor személyes találkozásra is sor kerülhetne. Ugyanakkor szeretnénk mi is lehetőséget kapni a bemutatkozásra, talán egy rádiós unitárius félóra keretén belül, hasonlóan más szórványhoz.

Mostoha körülményeink ellenére örvendetesen nő az istentisztelet résztvevők száma és a gyülekezet lélekszáma, ehhez kapcsolódik egy javaslatunk. Szívesen olvasnánk az Unitárius Életben az egyház „gályáireit”, illetve a házasságkötések, keresztelek értesítéseit, kérve egyben a többi gyülekezetet, hogy legyen segítőtárs ebben, és közölje azokat.

Nagyon szép és nemes dolognak tartjuk a millenniumi zászló készítésének ötletét, és örömről szolgálunk, ha a zászlószentelést az egyház vezetősége személyes részvételével megtisztelné. Saját helyiségünk ugyan nincsen – talán egyedüliek vagyunk e téren –, de legyen ez a zászló a „kabát gombja”, ami már megvan, e köré lehet építeni. És lehet építeni a mindennapokban is összetartó, egymást kereső közösségünk, amely tenni is képes egyházáért, Erdélyből hozott hitéért.

Hinni vagy elhinni – tette föl a kérdést lelkészsünk húsvéti prédikációjában. Mi hiszünk a jó feltámadásban, és elhiszük, hogy együtt meg is tudjuk azt valósítani.

Szalontainé

### Olvasói levél

Tisztelt Unitárius Élet Szerkesztősége!

Majdnem egy óra hosszat törtem a fejemet a megszólalt miatt. E szerény olvasói levélben néhány szóval méltatni szeretném az Unitárius Élet munkásságát, hiszen évek óta olvassuk és egybeegyeztünk, tanulmányozzuk, fogyasztjuk folyóiratunkat – lelkünk gyarapodására, az életünk terheinek jobb elviselésére. Rendszeresen és módszeresen beszámol egyházunkoségeink életéről, írásokat közöl kulturáról, vallásról, és nagy szeretettel ismertem meg bennünket unitárius elődeinkről. Hálával és köszönettel nyugtázzuk ezeket a törekvéseket. Az országban szétszóródó unitárius testvéreinknek, beleértve jómagunkat is, szükséges a múlt ismerete, hogy belőle táplálkozzunk, erősödünk lehessen, ebben a megkavarodott, vadliberális irányzatoktól megszedített, már majdnem tönkretett világunkban.

A millenniumi szent évben, az előző kormányzás rettenetes hibáit ennek a polgári kormányzatnak nagyon nehéz helyrehozni. A négyéves időszakban, kiváltképpen a Bokros-csomag káros következményeit sok más vallású lap megemlítette, il-

letve megkritizálta. Tudom, hogy van olyan nézet, amely szerint az egyházaknak politikailag nem szabad, de szerintem az is politizálás, ha nem politizálunk. A katolikus liturgia mondja: „én vétkeim, én vétkeim: vétkezhetek hallgatással is”. En úgy látom, hogy szeretet egyházi lapom a mindenki jelenlétet nem foglalkozott, holott a nehéz időszakokban a híveket biztatni, beléjük lelket öntenii jó lett volna. Ezt az egy bírálatot írnám itt most, ha ezzel nem sérteném meg Önöket. A katolikus, református, evangélikus újságok bíráltak, a választásokon kiálltak a keresztény nemzeti oldal mellett, a helyes utat megelőző írásokkal, kiadványokkal. Persze nem arra gondolok, hogy valaki képviselődéséget vállaljon, pártba bekerüljön, de például az ellen tiltakozni kellett volna a lapban is, hogy a Zsidó Egyházat (alig 5000 lélekszámmal) a történelmi egyházak sorában az Unitárius Egyház elé helyezték, az ő székesegyházukat az adózók pénzéből újjáépítsék, a mi vagyonunkat pedig vonakodjanak visszaadni, arra hivatkozva, hogy minket a Nyugat úgymint támogat. Vagy a jelen időben fel kellene emelni szavunkat annak érdekében, hogy a vasárnapot ne formálhassák át mun-

kanappá a multinacionális cégek gazdasági érdekeiért! Harcoljunk a vasárnapért, mert csak így gyakorolhatjuk vallásunkat, így élhetünk legalább egy alkalommal a hét munkás napjai után *lelki életet!*

Persze mondhatnák rólam, vizet prédikál és bort iszik, mivelhogy nem jutok el templomba. Ennek sajnos prosztatabetegségem az oka: másfél-kétórás időközökben nem érkezhetek el Budapestre, csak a közeli helységekre juthatok el, ahol beszaladhatok bizonyos helyre. De állandóan nézünk, hallgatjuk az unitárius és más vallású vallásos műsorokat. Hála Istennek egyre több időt fordítanak rá. A feleségem görög katolikus (Kárpátaljáról származik), a gyerekek katolikusok (lányom és unokáim), és lányom az 1%-os adóját a kéresemre egyházunknak ajánlja újra, mert munka nélkül volt és újra elhelyezkedett. Szóval a mi családnak kicsiben megvalósítja az ökömenet.

Tisztelt Szerkesztőség! Egy másik levélben édesapámról írnék, ha lehetséges, tiszteljenek meg bennünket azzal, hogy lehozzák (ha átdolgozva is). Március 14-én született Ágoston József: ha élhetne most volna 100 éves. Édesapánk, a mi szeretett

Mózi bácsink, nagy-nagy unitárius volt, és mindannyiunkat annak nevelt. Nyugodjék békében, a mi szent életű édesanyánkkal, mivel közös sírban fekszenek.

Sok szeretettel olvastuk és hallottuk Bence Márton püspök úr búcsúszavait. Kívánunk számára mielőbbi jobbulást, jó egészséget! Sok szeretettel olvastuk és hallottuk Rázmány Csaba püspök úr bemutatkozó köszöntőjét, és kívánjuk, hogy terveit jó erőben, egészségesen sikeresen hajthassa begre. Püspökeinket, ideszámítva Dr. Szabó Árpád püspök urat is, áldja és segítse meg az egy igaz Isten!

Naponta és minden alkalommal, amikor tehetjük: imádkozunk a jó Istenhez, segítsen és tartson meg bennünket unitáriusokat, hogy hitünket megtarthassuk a folyamatosan épülő, erősödő polgári társadalmunkban.

Kérem, fogadja tiszteletteljes köszöntésem, Isten adjon Önnek erőt, egészséget munkájában, egész életében.

Tiszteletteljes üdvözlettel:

**Ágoston Hunor**

## Száz évvel ezelőtt született Ágoston József (1901–1987)

Édesapám 1920-ban települt át Magyarországra, hasonló körülmények között, mint ahogy ma jönnek át székely testvéreink. E hazában munkanélküliség és féltékenység fogadta, nem akartván befogadni a menekülteket. Vagonírozás és sok nélkülözés után a kényszerűség folytán beállt próbarendőrnök a királyi magyar rendőrséghez.

Az élni akarás, a rátermettség és tehetsége folytán megbecsült tagja lett a rendőrségnek. 1921-től 1947-ig dolgozott, és a testületből alhadnagy, hadnagy fokozattal távozott. A „Magyar Rendőr” c. szaklapnak munkatársa volt. Több jelentős szakmai cikke és tanulmánya jelent meg. „Mózi bá” címen székely góbé írásokat közölt, amelyeket nagyon vártak mindig az olvasók.

Az Unitárius Egyházban is tevékenykedett. Két könyvet írt: 1. Heltai Gáspár élete, 1935. Bp.; 2. A hőmezővárshelyi unitárius egyház története, 1936. Bp.; 1935-ben kiadta Pethő István: „Hiszem az örökéletet” és „A betemetett kutak” c. egyházi beszédeket.

Ezen időszakban unitárius presbiteri rangot kapott az Egyházközösség Közggyűlésétől, amire haláláig büszke volt. Családjá: nyolc fia és két lánya született. (Ebből két fiú fiatalon elhalálozott.) Felesége: Juliana asszony, áldásos szívű, igaz székely nagyaszony volt, szent életű.

Édesapám zsolttáros szívű volt, sok egyházi éneket ismert. Családjában rendszeres volt a heti biblióra, a zsolttáreneklés, a bérházat így zsolttárenzengésűvé varázsolta. Édesapám a Horthy-világ híve volt: az újságok cikkeket írtak róla, mert nagy családja mellett könyvtárat tartott, bibliagyűjteménye volt. Úgy írtak róla, hogy ő „a bibliás rendőr”. Sokat fényképe-

zett. Terve volt az össze magyar templom lefényképezése, önerőből kb. 1500 templomot fényképezett le. Ezekből többet publikált a háború előtti sajtóban. Több polgári lapban jelentek meg képei és dolgozatai: Óserőben, és néprajzos folyóiratokban. Édesapám a transzilvanizmus, az önálló Erdély híve volt. Ezért a maga módján harcolt és hitte benne. Kereste a történelmezés társaságát, szívesen társalgott velük, pl. Szekfi Asztalos Miklós, Mester Miklós történelmezés. Történelmi ismerete felsőfokú volt. Diplomásokat hagyott el önálló gondolkodásával.

Édesapám jobb sorsra lett volna érdemes. A kommunisták méltatlanul bántak el vele. B-listára helyezték, majd nyugdíjazták, de később megvonták a nyugdíját. 12 évig az Acélöntő- és Csögyvárban dolgozott, igen nehéz munkát végzett. Nyolcvan éves koráig kellett dolgoznia, mert legkisebb fiát kellett gyámolítania kis nyugdíjából, aki betegnyugdíjasszá vált. A kommunizmust, mint téveszmét, mindig kritizálta. Soha nem alkudott meg. Halála után könyvszekrényében találtuk meg az összes szavazó céduláját: sohasem dobta be. Nagy öröme lett volna a szovjetek távozása miatt, örült a sok jelentős változásnak. Szeretema jó szívvel fogadta volna szívébe a családokat, a magyarságot támogató polgári társadalmot világot, ezt az egyházakat is védelmébe véve kormányzatot.

A százéves évforduló alkalmából jegyeztem le ezen emléksorokat. Emléke örökké él bennünk. Nyugodjék békében! Örökké hű feleségével nyugosznak egy sírban a Köztemetőben. Sajnos a sírjukat már egy izben megrongálták, meggyalázták.

**Ágoston Hunor**

# Kereszténység és kultúra

## Egy híd felégetése

### – Régi és új bibliafordítások –

Fiatal lelkész igehirdetését hallgattam hűsvét előtt egy nyugat-európai magyar protestáns gyülekezetben. (Mielőleg: „protestáns” felekezet nincs, de a külföldön élő magyaroknak igenis vannak protestáns gyülekezeik, amelyek hol református, hol evangélikus, ritkán unitárius liturgia szerinti istentiszteleteket tartanak, és ezeken hitágazati különbségtétel nélkül mindenki részt vesz, sok magyar katolikus hívó is. Szép példa a nemcsak szájál hirdett ökümenizmusra!). Az említett fiatal lelkész református volt, de ennek a továbbiakra nézve nincsen semmi jelentősége.

Az igehirdetés alapjául választott bibliai rész Mózes első könyvé hatodik részének 11. és 12. verse volt, amely a legújabb és legfontosabbnak tekintett, 1996-ban megjelent magyar fordítás szerint így hangzik: „A föld pedig mind romlottabb lett az isten előtt, és megtelt a föld erőszakossággal. És Isten látta, hogy mennyire megromlott a föld, mert mindenki rossz útra tért a földön.” A fiatal lelkész azonban nem ebből az ún. stuttgarti bibliából olvasta fel az ígét, hanem egy régebbi kiadásúból, Károli Gáspár fordítása szerinti szövegéből, ahol a szóban forgó két vers így hangzik: „A föld pedig romlott vala Isten előtt és megtelték a föld erőszakoskodással. Tekinte azért Isten a földre, és imé meg vala romolva, mert minden test megromtota vala az ő útját a földön.”

Örömmel hallgattam a régi magyar igeszöveget, nemcsak azért, mert több mint hat évtizeden át ehhez szokott a fülem, hanem azért is, mert mindig úgy gondoltam: jó az, ha a templomban a köznyelvtől, az utcán és a piacon, a családban és a munkahelyen, a villamoson és a hivatalokban beszélt mindennapi nyelvtől némiképp eltérően, de persze érthetően beszélnek. Majdnem minden ember lelkében élő elemi igény, hogy az élet bizonyos ünnepélyes pillanataiban ünnepélyes szavakkal hangozóék el az, aminek el kell hangzania: – ezért vannak például az anyák napján hallható köszöntő versek, ezért van a falusi lakodalmak világi szertartásainak verses dramaturgiája, ezért volt és van ma napig nem egy vallásnak ún. szent nyelve (*lingua sacra*), amelyet gyakran nem is ért a hívők nagy többsége. A régi magyar bibliafordítások nyelvének jelentékeny ünnepélyességet, emelkedettségét kölcsönöz maga a *regis*es ténye: az, hogy ez a számunkra még teljes egészében érthető nyelv már nem az, amelyet mindennapi életünkben használunk. És mivel ezt nyelvet ma már szinte kizárólag csak a templomban halljuk, egyfajta szentség érzetét kelti bennünk; és eltérnkkel is, ha nem vesszük is szó szerint, könnyebben elfogadjuk a bibliából való felolvasást követő liturgikus zárómondatot: „Ez Istennek beszéde.”

Megütötte azonban a fületem, hogy a fiatal lelkész így kezdte a második vers felolvasását: „Tekinté azért Isten a földre”. Azt gondoltam, vagy ő hibázott véletlenül, vagy én nem hallottam jól; de amikor – jó papi szokás szerint – megismételte a textus utolsó mondatát, tisztán és világosan újra ezt mondta: „Tekinté azért Isten a földre”. Ahelyett, hogy tekintte, ahogy helyes lett volna, és ahogy a nyomtatott szövegben is áll, hacsak a fiatal lelkész által használt példányban épp itt nincs sajtóhiba.

Mi a különbség a két igealkat között, miben hibázott tulajdonképpen a fiatal lelkész? Nos, kissé tanárosan fogalmazva, abban, hogy a tárgyatlan ragozású igealkat helyett tárgyias ragozású igealkatot használt. Mintha mai köznyel-

ven azt mondta volna: „Isten a földre tekintette”, ahelyett, hogy „Isten a földre tekintet”.

A mai közbeszédben leginkább magyartalanságként jellemezhető hiba megismétlése világossá tette számomra, hogy nem nyelvbőljáról van szó, hanem arról, hogy a fiatal lelkész egyszerűen nem érzékeli a különbséget a tárgyias és a tárgyatlan ragozás között a régies, a mai köznyelvben már nem használatos múlt idő esetében. És vajon miért nem érzékeli, hiszen egyébként ép nyelvértékű, szép és tiszta beszédű ember? Nyilvánvalóan azért, mert annak az egyháznak, annak a teológiai intézetnek a gyakorlatából, amelyben felnőtt és lelkesszé nevelődött, az új, huszadik századi magyar bibliafordítások már évtizedek óta kiszorították a Károli Gáspár-féleket; nyilvánvalóan azért, mert ő már gyermekként sem hallotta a templomban másképp a bibliai szövegeket, mint mai magyar nyelvallapot szerinti és inkább tudós, mint prédikátori vagy éppen költői fordításban; nyilvánvalóan azért, mert számára már felégettek egy hidat, a régi magyar bibliafordítások liturgikus használatának hidját, amely a mai magyar nyelvallapot a fél évezreddel, egy évezreddel ezelőtti nyelvallappal összekötötte a közösségi tudatban. Ettől a fiatal lelkészről és egész nemzedékéről elvettek azt az élményt, hogy zengzetesnek, ünnepélyesnek, mindennapok felettinek érezze a bibliai mondatokat, sőt azt is, hogy egy Balassi, egy Tinódi Sebestyén verseit otthonosan olvassa, egy Heltai Gáspár prózai szövegvilágában ne érezze magát eltévedt idegennek.

Az új magyar bibliafordításokat mintegy kanonizáló egyházak azzal szoktak érvelni (pontosan úgy, mint a magukat Jehova Tanúinak nevező szentírás-magyarizók), hogy az új szövegátültetések *érthetőbbek*, mint a régiek. Nos, ami a bibliára, a biblia egyes mondataira alapozható hitelveket illeti, az új fordításokban semmivel sem kevesebb a többféleképp értelmezhető, magyarázható és aztán dogmává merevített szöveg, mint a régiekben. János evangéliuma vagy Pál apostol egyes fejtegetései sem lesznek józán ésszel elfogadhatóbbak és szó szerinti értelmükben hihetőbbek, mint Károli Gáspár vagy Kálai Márk katolikus bibliafordító megfogalmazásában. A biblia új tolmácsolásai, minden filológiai erényük mellett, nem magát a bibliát tették teológiai szempontból érthetőbbé számunkra, hanem becses és élő nyelvmemlékeinket, a régi tolmácsolásokat teszik lassan eltértekné, gyakorlati teológiai szempontból pedig a szakralitás érzésétől és az ebből fakadó áhitattól fosztják meg az igehirdetések bibliai textusainak halgatást.

Itt a beszédes példa az eredményre: a vendégszolgálatra érkező fiatal lelkész kölcsön kap egy régi fordítású bibliát, azzal megy fel a szószeke, hibásan olvas fel belőle, kétszer is, és nem veszi észre.

Stockholmban élvén, nincs alkalom elég gyakran részt venni magyarországi unitárius istentiszteleteken ahhoz, hogy tudjam, milyen bibliafordítás liturgiai használata szokásos vagy éppen előírásos ebben az egyházban. Csak remélem, hogy ha nem is mindig, de legalább alkalmasszerűen és elég gyakran az is, amely nem szóval fel egy fontos összekötő láncszemet – valószínűleg a legfontosabbat – nagyszerű kulturális örökségeink és mai tudatunk között.

Veress Zoltán

## KÖNYVAJÁNLÓ

### Kászoni József: Csak Neki szolgálj!

– Barátom, be gyönyörű ez a könyv! Mutasd csak! Kitől kaptad? Vagy vetted?

– Angyalia, de elárulom, hogy december huszadikán már fölbukkant a Budapesti Unitárius Könyvtárban, tehát megvásárolható. Különbön örülök, hogy a könyv borítója már első pillantásra felcsigázta az érdeklődésedet. Manapság közhelynek számít, hogy a vonzó külső, a jó csomagolás ...

– Ne is folytasd! Lenyűgözden jó kép. Nincs benne semmi harsányan hivalkodó, reklámozó szándék. Vonzóan tetszetős, vagy inkább: csábítón csinos.

– Legszívetgyönyörökötöben ennek sejtelmes szépsége hatott rám is. A Nagy Ignác utcai Unitárius Egyház-község templomának neogótikus szerkezetű templombelsőjéről készített kép – a könyv borítóján – olyan áhítatlelő, mintha belépnél egy gyönyörű templomba. A fehér betűkkel szedett kótcáim – **Csak Neki szolgálj!** – nagyszerűen illeszkedik bele ebbe a képbe, illetve simul bele ebbe a hangulatba. A borító **Nagy Ágnes** kiváló művészi érzékét és hozzáértését dicséri. Igen szép külsejű unitárius prédikációs-könyv aligha látott napvilágot az utóbbi időkben!

– Az utóbbi időkben? Ezekben az „utóbbi időkben” – beleértve a kommunista diktatúra több mint négy évtizedét is, tehát összesen fél évszázadnál hosszabb időről van szó! – tudomásom szerint: **mindössze két** – legjobb esetben három – **unitárius prédikációkötet** jelent meg. Egy ért: **egyni kötet**, amely csak egy szerző prédikációból kínál egy csokorra valót. Ezek közül az elsőt – igen hosszú kényszerzűnet után, ami jól érzékelte, hogy mennyire félt az ateista diktatúra az Ige, a Szó hatalmától – 1983-ban sikerült kiadnia Egyházunknak, „magasról jött jóváhagyással” és persze: kemény cenzúrával. Az állami engedély nyilvánvalóan politikai pochtás volt a szemekbe: Hadd lássa ország-világ, hogy mekkora vallásszabadság van minálunk! Így jelenhetett meg az akkori püspök – a nagyszerű nyelvérzékel megáldott, remekül író és prédikáló, valamint kiváló biblikus dr. Kovács Lajos – egy kótcányi prédikációja, a belső címlapon „használati utasításként” feltüntetve azért, hogy kizárólag: „Lelkészeink és híveink használatára.” (Nyilván az állambiztonság érdekében!) A kötet megjelenésével körülbelül egy időben állt össze a Gellérd Imrénének posztumusz emléket állítani akaró beszédegységem is. Amit azonban kivételesen megengedtek a püspöknek, az egykori politikai elítélt prédikációi esetében szövege sem jöhetett! A néhány gépirásos példányt szűk, bizalmas körben terjedt. Az egyik kalandos úton Magyarországra menekített, végül Kaliforniában kötött ki, ahol 1990-ben Beszédék címmel kiadódott. Példányai – a politikai fordulatnak köszönhetően – már így kerülhettek hazra. Ezzel szinte zárhatnám is a sort. Nem teszem mégsem, mert nem szeretném elhallgatni, hogy – bár „kerek” tíz évet kellett várni a Gellérd-kötet kiadása után – végre azért Erdélyben is megjelent a harmadik önálló prédikációs-könyv! Nem teljes mértékben ugyan, de lényegileg és zömében mégis egyszerű, mondhatni majdnem egyszerűen vállalkozás eredményeként! Ez is gyönyörű, ráadásul színes fényképfelvételeikkel pompázó borítójú kötet... „Műfaját” illetően pedig az utóbbi félszáz év legmótabban kezelt, merészem kimondani: nyomtatásban szinte egyáltalán nem létező unitárius temetési beszédék területén kínálkozik szomorított hézagpótlóként! Szégyenem, hogy egyetlen szó méltatást sem olvastam, nem is hallottam e – Bencző Dénes humorodalmási lelké-

szünk által kiadott – kótcányi! Persze lehet, nem késő még, hisz „csak” 2000 augusztusában jelent meg...

– Az imént legutóbbi mondatommal tulajdonképpen „provokálni” akartam ezen kitérdőt. Bejött. Mindaz, amit elmondtál, fontos. Leginkább mégis a „**hézagpótló**” szó elhangzását vártam! Úgy gondolom ugyanis, hogy Kászoni József „**Csak Neki szolgálj!**” című kötele a maga módján – ha nem is azonos mértékben – ugyanígy rég várt és fontos hézagpótló munka prédikációrövidmunkában, mint az általam említett szerzők prédikációi a maguk idején. Főként az önálló – egy szerző prédikációját bemutatató – kötetek szerepére és fontosságára gondolok. E téren vagyunk a legszegényebbek. Soványka vigasz szerintem, hogy – a diktatúra közel ötven évre terjedő szorongatottságában – „nem csak rajtunk múlt”. Ami így igaz. Am az azóta eltelt tíz évben: kin vagy min múlt? Nos, ezért is örülök Kászoni József kótcányának. Végre „megtört a jég”; végre itt van a kezünkben egy kótcány, ha nem is túl vastkos, nem is az egyházi év minden alkalmára elgáztat, esetleg mintát kínál, de szám szerint mégiscsak **huszonhárom beszéd**. Rendkívül sok mindenről tanácsoknál, rendkívül sok mindenre tanítanak ezek az egyházi beszédek! Itt még leírtát kínálni is alig van lehetőség. Gyakorló lelkészként – a hivatásnak élőkre gondolok nyilván! – kit ne izgattak volna az ilyen kérdések: Vajon miről prédikálnak a kollegáim? Vajon hogyan prédikálnak? Mennyit prédikálnak? Nem sorolom tovább: „minden” eljőn a prédikációból! A hitfelfogástól a bibliai ismeretelig, a teológiában való jártasságtól az általános műveltséggel kapcsolatos kérdésekig, a szókincstől a kifejező- és közölőkészség fejlettségéig... Ha jól emlékszem Nyíró Józsefről olvastam egykoron, hogy így különös módon kínálta könyveit: Könyvet árulok! Embert vegyenek! – Ez hangsúlyosan érvényes a prédikátorra, de még ezzel sem mondtam el mindent, hisz a gyülekezetben benne van a történelem, a kor és a gyülekezet, amelyben fogan és elhangzik...

– Milyenek maguk a prédikációk, a kötetben közzétett írások? Mindenekelőtt erre kíváncsi a megkapóan szép kötetet megpillantó, azt lapozgató érdeklődő. Kérdezhet akár így is: Mi van az igen tetszetős külső mögött?

– A kötethez írt magvas Előszóban dr. Somogyi László eligazít néhány ezzel kapcsolatos kérdésben. Elismerően értékeli a beszédeket. Kiemeli többek között azoknak ökömenikus szellemét, a szerző nyitott, elfogulatlan és dogmáktól idegen gondolatvilágát. Ráérez arra is, hogy a beszédeket igazán élővé a mindennapi étellel való kapcsolat teszi, hogy bennük – a személyes élmények és tapasztalatok megváltásán túl – az élet apró csodái, hétköznapiakon átívelő szép pillanatai is jelen vannak. Nagyon helyesen mutat rá, hogy: „A lelkész a szűzszéken nem teológiai előadás tart”, még akkor sem, ha – mint szerzőnk esetében – a teológiában jártas olvasó néha tetten érheti a sorok mögött levő korszerű teológiát. Az elmélyült, komoly elméleti munkát, ami nélkül nincs korszerű prédikálás. Amint az élő hit közvetítése nélkül sincs. En úgy gondolom, hogy minden érdeklődőnek el kell olvasnia ezeket a beszédeket. A prédikáció bár egy adott gyülekezet egészéhez szól, ha jó mégis mindig személy szerint engem szólít meg. Vagy nem, mert nem érint meg, nincs hatással rám. Úgy szoktam fogalmazni, hogy a prédikáció, ha valódi, egy másik világba vezet, és világokat köt össze: az ideák, az eszmények világát a mindnapokéval, a prédikátor világát a befogadóval, a ma emberét a múlttal és az eszmények felé mozduló jövővel. Kászoni József első kötele ilyen. És ne felejtsem: az ára kétszáz forint. **Megéri!**

(Kvári Kovács István)

## KÖNYVSZEMLE

### Észrevételek két most megjelent tanulmányra

I.

A Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközössége – a szegedi Tudományegyetem Vallástudományi Tanszékének és a Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítványnak támogatásával – nemrég jelentette meg „Alam és egyház a polgári átalakulás korában Magyarországon 1848–1918” c. könyvét, 13 neves r. k. egyháztörténész munkájával. A könyv több unitárius vonatkozásról tesz említést.

James P. Nessen: „Népek, nyelvek, egyházak és autonómiák Haynald Lajos Erdélyre forradalom és kiegyezés között” c. munkája Haynald Lajos erdélyi r. k. püspököt szembeállítja Kriza János unitárius püspökkel, és kijelenti, hogy Kriza nem rendelkezett olyan szervezeti, felekezeti és társadalmi tekintéllyel, mint Haynald. Mentségül hozza föl az unitáriusok rosszabb vagyoni helyzetét, és az egyházi vezetésnek a laikus képviselők testületekkel való megosztását. E megállapítás mögött olyan háttér húzódik meg, amely nem hagyható figyelmen kívül.

Az egyik a Habsburg-politikának a katolicizmussal való összefonódása, amely a protestáns egyházakban belül az Unitárius Egyház anyagi felszámolására is törekedett. Ennek jegyében szüntették meg a megelőző fejedelmi donációkat, s követték el mindent, hogy az unitáriusokat visszatartsák az Egyháznak teendő adománynyoktól.

Az egyházi vezetésnek a laikusokkal való megosztását illeti, emlékezetbe kell idézni az 1718-ik esztendő, mikor a kolozsvári főiskola elvesztése után a világi hívek bekapcsolódnak az egyházmentés és az egyházreform munkájába. Ez év április 8-án a püspök mellé főgondnokot és az espersek mellé felügyelő gondnokokat állítanak.

1724-ben az árkuosi zsinat egyházi és világi tagokból szervezi meg az Egyház kormányzó testületét, a mai Egyházi Képviselő Tanács elődét.

1792-ben a kisarósi zsinat veti meg alapját a vegyes egyházi és világi jellegű törvényhozó testületnek, a mai Zsinati és Egyházi Főtanácsnak.

1778-ban alakul meg a „Marosvásárhelyi Consistorium”, amely a világiak nagyobb mérvű beleszólását kívánja érvényesíteni az egyházi vezetésben.

A fenti időpontok jelentik az egyházi vezetésnek a laikusokkal való megosztását, amely a kiválkozó szemével nézve az egyházi vezetés tekintélyét ásta alá, illetve kibélelte.

II.

A fent jelzett munka egy másik tanulmány írója, Gergely Jenő „A történelmi keresztény egyházak autonómia szervezete a dualizmus éveiben” c. munkájában az Unitárius Egyházról szólva elmondja, hogy annak is régtől meglévő autonómiaja volt. Ezt a felekezetet – írja – az 1848. XX. tc.-el Magyarországon is bevettnek ismerték el, így ankormányzata később az 1902-ben alakult egyetlen magyarországi egyházkörre is kiterjedt.

Tudni kell, hogy a Habsburg-politika az unitarizmust a mai Magyarország területén a XVII. sz. végéig teljesen felszámolta, és csak a Rákóczi-féle szabadságharc néhány – átmenetileg Magyarországra menekült – unitárius gyülekezetéről van tudomásunk. Ezen időszak ismert alakja a Károlyiné pártfogását élvező Szaniszló Zsigmond, ki Almási Benze István, a bujdosók papjává ki-nevezett unitárius lelkes vezetésével Mádnán és Várián – az odanemekült unitáriusokkal – aktív egyházi életet élt. Almási Benze István és Szaniszló Zsigmond 1710. május 28-án Ócsán „Confessio”-juk felett vitát folytattak, s megvédtek hitéleti álláspontjukat. Minek-utána a bujdosók 1712-ben visszatértek Erdélybe, Magyarországon a „Kiegyezés” ig. 1868-ig nincs tudomás unitárius közösségről. A kiegyezés után, az 1848. XX. tc.-el a háttérben, a Kolozsvárról Pestre helyezett unitárius főtisztviselők vetik meg újbóli alapját annak a Magyarországi Unitárius Egyháznak, amely a történelmi kényszer hatására 1971-ben alakul önálló püspökséggé. Bár a mai értelemben vett vallásszabadság lehetővé teszi a hit gyakorlását, részben a közelmúlt kifogásolható egyházpolitikája káros következményeként, 433 éves múltjával az Unitárius Egyház alapítási éve 1568) még mindig nem érte el a történelmi egyházak közé való be-sorolást.

A fentiek szolgáljanak kiegészítésként, mert csak ezek figyelembevételével fogadható az elemített két tanulmányban közzétett megállapítás.

Kelemen Miklós

### Az Unitárius Kislexikonról...

### Megjelent az Unitárius Kislexikon

Megjelent az Unitárius Kislexikon, Kelemen Miklós által gyűjtött adatok alapján, a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség kiadásában, Budapest (1999).

Nem tisztem a Kislexikon méltatása vagy bírálata, de annyit az egyszerű olvasó is megállapíthat, hogy a kiadvány inkább az unitáriusok, még pontosabban az egyes unitáriusok névjegyzékének felel meg.

Tartalmánál fogva hiányos, az adatok pontosságát tekintve elavult, már a megjelenés évében korszerűtlennek tűnik.

Különösebb irodalmi búvárkodás nélkül az Unitárius Kislexikon tartalmát összevettem az Erdélyi Unitárius Egyház kiadásában megjelent 1998-as Unitárius Zsebnaptár név- és címjegyzékével, és részben az alábbiakat lehetett megállapítani:

1. Az Erdélyi Unitárius Egyház püspöki hivatala tisztviselői és tisztségviselői, valamint az idesorolt teológiai tanárok közül mindössze három nevet említ meg.

2. Az akkori öt (ma hat) egyházkör hivatalban lévő 105 lelkésze közül egy nevet tartalmaz a kislexikon.

3. Nem tartalmazza a nyugdíjas lelkészeket.

4. Az anyaországi unitárius képviselőt sem dicsekedhet, mert itt mindössze négy nevet említ a kislexikon.

5. Ha az aktív, fungens unitárius egyházi képviselőt ilyen hiányosan van jelen a kislexikonban, akkor elképzelhető, hogy milyen szerényen van képviselve a világi unitárius értelmiség.

Ezek után nyilvánvaló a kérdés: ez tényleg lexikon, kislexikon vagy csak egy hiányos unitárius név-

sor? Mert ha csak ez lenne, a fentiek értelmüket vesztítik!

Anélkül, hogy túloznék, azt hiszem, ezzel a kiadvánnyal az ezredforduló idején az unitáriusok nem nagyon büszkélkedhetnek, még akkor sem, ha az előszóban a püspök úr (B. M.) azt írja, hogy az adatgyűjtés folyamán meg kellett küzdenie a forrásmunkák felkutatásának nehézségeivel, át kellett tanulmányoznia a hozzáférhető hazai és erdélyi unitárius irodalmat, pedig ha csak az Unitárius Zsebnaptár 1998. évre kiadott példányát átnézte volna, az erdélyi részekről biztosan sikeresebb kislexikont tudott volna közreadni a szerző.

A formás és szép kiadásért köszönet a kiadónak.

**Dr. Kisgyörgy Árpád**

az Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoka

Megjelent az *Unitárius Közlöny* 2001/1. számában.

## Nyílt válasz az „Unitárius Kislexikon” bírálatára

A Kolozsvárt megjelenő Unitárius Közlöny 2001. jan-márc. számában dr. Kisgyörgy Árpád kritikai bemutatást gyakorol az 1999. december elején megjelent Unitárius Kislexikonról.

A Kislexikkal kapcsolatosan tudni kell, hogy az ismeretterjesztő jellegű és a benne közölték egyik feltétele a dokumentálhatóság. E kettő jellemzi az Unitárius Kislexikont is.

Azokban tudni kell az alábbiakat is: az alapjait a mai Magyarország területén 1876-ban megvető Unitárius Egyház alig-alig rendelkezik ismeretterjesztő (propaganda) jellegű írásokkal. Egyetlen ilyen céllal megjelenő mai kiadványa az Unitárius Élet c. lap, amely a rossz egyházi sajtópolitika miatt eddig e kiváncsolomnak alig-alig tett eleget. A vallásszabadság múltbeli törvénye a Magyarországi Unitárius Egyház részére is biztosította a többi Egyházra is vonatkozó lehetőségeket, mégis a mi Egyházunk – két okból – csak mint háttérbe szorított kisebbségi közösség működhetett. Először, mert híveinek lélekszáma a többi Egyházhoz viszonyítva alacsony, másodsor, mert hiányzik az a propaganda, amely az Egyház múltját, jelenét és jövőre vonatkozó elképzeléseit, azaz társadalmi szerepét mutatná meg.

E hiány pótlása hívta életre az Unitárius Kislexikont.

Ami dr. Kisgyörgy Árpád kritikáját illeti, téves alaptól, vagy hiányos ismeretből indul ki. Ugyanis más egy Kislexikon és más egy általa említett Zsebnaptár. Zsebnaptárra építhet egy Kislexikon, de jelen esetben két okból az nem volt felhasználható. Először, mert annak megjelenési éve 1998, a Kislexikon pedig 1998-ban már a nyomdában volt (l. az Előszó dátumát). Másodsor, mert a Kislexikon adataihoz alapve-

tő követelmény a felhasználható anyag, a Zsebnaptár pedig csak a lelkészek nevével és szolgálati helyével ismerteti meg az érdeklődőt.

A Kislexikon – amint az anyagából kiderül – kizárólagosan a magyar anyanyelvű unitáriusokról nyújt ismertetést, és nem célja a „világi unitáriusságnak” bemutatása. Az erre vonatkozó bírálat a Kislexikon felületes ismeretét tanúsítja.

Érdemtelen bírálói felvetés az is, hogy a kiadvány „Lexikon, Kislexikon vagy Zsebnaptár-e”? Mind a három külön feladatot szolgál, és ennek eldöntése még csak magasabb képzettséget sem kíván.

Amikor a bíráló leszögezi, hogy az ezredforduló idején az unitáriusok e kiadvánnyal nem igen büszkélkedhetnek, feleli a kiadvány célját, nem ismeri a felhasználható hivatkozási anyag hiányosságát és rendkívül alacsony színvonalát, s főként nem gondol arra, hogy a jövőt építeni csak a múltra alapozva lehet. Egyébként ami a Kislexikkal való büszkélkedést jelenti, az is tudott, hogy kiadója a r. k. METEM, amely kiadványával egyházunknak tett szívességet. Ezen az alapon adományozott a kolozsvári Püspökségnek 100 példányt. Ha valaki a kiadványra büszke lehet, az egyedül a Kiadó, s jogosan elvárhatná az érte szóló köszönetet.

A bíráló egyetlen elfogadható, tárgyilagos megállapítása utolsó, így hangzó mondata: „A formás és szép kiadásért köszönet a kiadónak”. Ezt az illetékesnek tolmácsoljuk!

Javasolom, hogy a két Egyház közös összefogásával egy gazdagabb tartalmú, részletesebb Magyar Unitárius Lexikon kerüljön mielőbbi kiadásra.

**Kelemen Miklós**

## Az aratnivaló sok ... Gondolatok az Unitárius Kislexikonról

Dr. Kisgyörgy Zoltán Főgondnok tollából jelent meg az Unitárius Közlöny múlt számában az az ismertetés, amely Kelemen Miklós magyarországi unitárius lelkész nemrégiben meglepetéssel Unitárius Kislexikont tett vagy nem tett volna hivattat „méltatni vagy bírálni”. Főgondnok ír azon megállapításával, hogy „a kiadvány inkább az unitáriusok, még pontosabban az egyes unitáriusok névjegyzékének felelne meg” teljesen egyetért. Távoll álljon tőlem, hogy vitába szálljak Főgondnokunkkal, vagy a lexikont összeállító lelkész prókatorál szegődjem, már csak azért sem, mert Kelemen Miklós lelkésztestvérünknek nincs miért restelkednie. Inkább az Unitárius Kislexikon összeállításának kinjairól, a hosszú vajúdsárol kívánok szólni, azzal a megjegyzéssel, hogy Kelemen Miklósnál senki sem tudhatja jobban, melyek lexikona hiányosságai és fogyatékoságai.

Az unitárius lexikon összeállításának gondolata már régóta foglalkoztatta magyar és nem magyar unitáriusainkat.

Tudomásom szerint Simén Domokos volt az első magyar unitárius, aki százötven esztendőnek előtte kérdőívet szerkesztett, és szétküldte azokat a nagyvilágba, az eljövendő lexikon megszerkesztéséért. A Simén-féle kezdeményezés eredménye: több száz cédula, legtöbbször csak a név, a születés és elhalálozás dátuma, de mindenképp fogódzó a hálás vagy hálátlan utókorak: A cédulák katonás sorban, dobozolva nyugsznak a kolozsvári Akadémiai Könyvtár unitárius állagának valamelyik csendes polcán. A fiatal meghalt professor, Simén Domokos használhatta és használta is a Christophorus Sandius által összeállított Bibliotheca Antitrinitariorumot. Sandius lexikonát véve alapul állt össze angol nyelven 1850-ben az a háromkötetes lexikon, amely Robert Wallace nevét dicséri, s mely Antitrinitarian Biography címen bővelkedik magyar vonatkozásokban is. Az Unitárius Irodalmi Társaság is komolyan fontolgatta a magyar unitárius lexikon összeállításának gondolatát, de a világháború beleszólt a merész tervbe.

Közlebebről dr. Erdő János, néhai püspökünk sürgette annak a munkacsoportnak a megalapítását, melynek Kelemen Miklós lelkész is tagja volt. A beavatottak tudják, hogy Kelemen Miklós akarata ellenére tértették vissza a magyar-román határról, és így nem lehetett jelen azon az alakuló gyűlésen, amelynek összehívására ígenszak küzdött. A gyűlés végül is elnapolták.

Az Unitárius Kislexikon nem egészen névjegyzék, de nem is kislexikon. Ezért nem csak a szerző a hibás. Kelemen Miklós lelkész egyedül vállalta fel azt a munkát, ami egy tucat munkatársnak és segítőnek is hosszú éven keresztül fejtörést okozott volna. Az igazságot, hogy a Lexikkal is úgy jártunk, mint sok mással: „fogjuk meg és vigyék!” Kelemen Miklós egyedül viszi el a „balhét”, de ne feledjük, hogy egyedül dolgozott, évtizedeken át szorgalmasan gyűjtve az anyagot. Azt, hogy az utóbbi ötven esztendő lelkésznevezése szörványosan került be a lexikonba, a magam részéről nem tartom pótolhatatlan nagy tragédiának, a rendszeresen megjelenő Unitárius Naptár ugyanis tartalmazza a lelkészek és egyházközségi gondnokok névjegyzékét. A világi értelmiségről valóban megfelelőképpen olykor-olykor, ezért szükséges és hasznos is a főgondnoki figyelmeztetés.

Részemről illesse köszönet Kelemen Miklóst az évtizedes kutatómunkáért, adja az Isten, hogy mihamarabb munkatársakat találjon a javított kiadás elkészítéséhez. Illesse köszönet Főgondnokunkat is azért, hogy két évvel a lexikon megjelenése után újságírókban felhívta az olvasók figyelmét a közeli vagy távoli jövő egyik igen fontos feladatára: az Unitárius Lexikon elkészítésének szükségességére. Kelemen Miklós munkája nem ment veszendőbe, mert a lexikon társanyaga, ha úgy tetszik névjegyzéke, majdnem készen áll. Nem marad más hátra, mint kérni az aratás urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába.

Tisztelettel:  
Kovács Sándor

Megjelent az Unitárius Közlöny 2001/2. számában.

## A könyv ünnepe

2001-ben is elérkezett június és vele a 72. Ünnepi Könyvhét. A ki látogatók ötödik alkalommal olvashatták a pavilonunkon, hogy Európai Protestáns Magyar Szabadságharc, Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt. Idén 92 pavilonban 110 kiadó volt jelen a Vörösmarty téren, ahonnan a Kossuth adó a felállított két színpadról folyamatosan műsort sugározott. Emellett a TV különböző csatornáin tudósítottak az eseményről, illetve filmet készítek.

Évről évre nagyobb sikerrel veszünk részt, nem csak anyagilag hanem erkölcsileg is, amiből nagyrésztükben hozzájárul, hogy pavilonunk árulászátékának 80 %-a csak nálunk kapható – EPMSZ könyvek, unitárius kiadványok stb. Az öt nap alatt több tízezer ember vette kezébe az ünnepi kínálókat, és akiknek szerencséje volt, dedikáltatni is tudta a megvásárolt könyvet.

Ebben az évben standunkon dedikált: Molnár József (München) – Misztórfalusi Kis Miklós; Dr. Bona Gábor – Tábarnokok



és tőrszíttek az 1848/49. évi szabadságharcban. Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban I-III kötet; *Károlyi József* – Csak neki szolgált!; *Szévi Géza* – Székely Jeruzsálem; *Ferenc D. Csaba* – A balatoni csata; *Jászna Béla* – Egyetemisták az ostromgyűrűben, *Tigrisek az Ardenneken*; *Vass Antal* – Emléknapok Erdélyben I-IV kötet; *Dr. Keil Beni* – Esetek és álmok.

Köszönetemet szeretném kifejezni a megjelent egyházi vezetőknek – püspök úrnak, főgondnok úrnak és kedves feleségének, lelkészeinknek – és minden unitárius és nem unitárius érdeklődőnek, a több száz vásárlónak, akik megismerhették pavilonunkat. Dr. Szöllösy Pálnak köszönöm a baráti látogatását, az EPMSZ régi és új vezetőinek az anyagi segítségét és a támogatást.

A megszokott bűcsüm az olvasóktól, az íróktól és a támogatóktól: „Jövőre veletek ugyanitt.”

Gergely Felicián

## Unitárius konferenciák Kanadában – 2001. május 13–21.

1995. március 25-én az amerikai Massachusetts államban. Ebben megalkult az Unitárius és Universalisták Nemzetközi Szövetsége (ICUJ) öt kontinens 13 szervezetének részvételével.

A szövetség 1997 áprilisában az angliai Great Houlwban tartotta első ülését, majd ezt követte két év múlva 1999 májusában a második ülés Magyarországon, Balatonföldvárán.

A kétvétnél esedékes konferencia helyszínül most a kanadai Montrealt került kiválasztásra, 2001. május 13–18. időszakban.

A konferencián a következő államok szervezetei képviselték magukat: USA, Oroszország, Egyesült Királyság, EUU (Spanyolország), Dél-Afrika, Argentína, Kanada, Japán, Lengyelország, EUU (Dánia), Németország, India, Nigéria, Ausztrália, Lettország, Cseh Köztársaság, Finnország, Erdély (Románia) és Magyarország.

A Magyarországi Unitárius Egyház Rázmány Csaba püspök és Mikó István főgondnok képviselte.

A konferencia helyszíne a Concordia Egyetem Loyolai Szent Ignác egyetemi campusa volt (nomen est omen), és az elhangzottak bizonyították, hogy a hat évek alatti szövetség elismerése szerte a világon megerősödött és egyre tavolabbi földrészekre is kiterjedt.

A konferencia számba vette az elmúlt két évben végzeteket, meghatározta a során következő feladatokat és szorosabbá tette a kapcsolatokat a tagegyházak között.

Szükséges megállapítani, hogy bár a tiszta unitárius gondolkodás mód és felfogás, valamint a hitélet nem egy esetben számunkra szokatlan külső megjelenési formában jelentkezett, mégis tapasztalható volt, hogy ugyanannak a fának a gyökereiből táplálkozik, illetve ugyanannak a fának szerte a világon átültetett hajtásai.

A résztvevők május 17-én közös istentiszteletet tartottak a helyi közösséggel együtt a montreali unitárius templomban, testvéri közösségek és szeretetben.

Utolsó nap megválasztották az elkövetkező két évre a Council héttagú vezetését, melynek keretében Rev. Jill McAllister (USA) elnöknek és Mikó Istvánt alelnöknek választották.

A konferenciát követően ugyancsak Montreálban küldöttelink részt vettek a kanadai Unitáriusok Szövetsége éves közgyűlésén május 18–21. közötti időszakban.

A közgyűlésen az ICUJ tagjai hivatalosan képviselték magukat, és részt vettek a közgyűlés munkájában.

Az éves beszámolókon túlmenően az egyház szociális felelősségének kérdése, az ENSZ-ben történő szerepvállalás, valamint szociális felelősségvállalás elismerése került részletekbe menően megtárgyalásra.

A közgyűlés kulcsfontosságú témaköre azonban a kanadai Unitárius Universalista és Unitárius Universalista Egyház (CUC) szétválása-

nak és önállóságának kimondása volt az amerikai Unitárius Universalista Szövetségből (UUA).

A kanadai társ egyház 45 egyházközséggel, 7 szórvánnyal és mintegy 5200 felnőtt egyházzal rendelkezik, és bár számszerűen jelentős kisebbségben vannak az UUA szervezeteihez képest, mégis történelmi múltjuk, politikai státuszuk (Kanada, USA) elegendő indokkai szolgálják önállóságuk kimondására.

Az elmúlt negyven év tapasztalatai bizonyították, hogy a határon átnyúló közös szervezeti forma sok esetben jelentős hátrányos helyzetet teremtett számunkra, és 1985-1986 tapasztalatait jelentős fejlődésük indokoltá tette önállósulási törekvésüket.

1997-ben világhosszá vált, hogy a kérdést nyugvópontra kell hozni mivel a további viták és érvelések csak szükséges belső megosztottságot okozhatnak.

2000-ben a közgyűlés felhatalmazta az Elnökséget a szükséges tárgyalások lefolytatására, és azok eredményének birtokában a következő 2001. évi közgyűlésen a szétválás szavazásra bocsátására.

A szavazás mintegy 73%-os igen szavazata alapján a CUC kimondta elszakadást és önállóságot, és felhatalmazta az elnökséget a szétválás adminisztratív lebonyolítására 2002. évi határidő megjelölésével.

Igy a 2001. évi kongresszus történelmi jelentőségűvé vált, mivel megerősítette a kanadai Unitárius Egyház önálló státuszát.

Minden természetesen nem érintette a korábbi szoros testvéri kapcsolatokat változatlan fenntartással, de a szervezeti és finanszírozási önállóság véget vehet az elmúlt időszak nézeteltéréseinek, illetve a jövőben nem gerjeszt újabb konfliktusokat.

A közgyűlés másnap istentiszteletet tartott az Ershine & American Unitarian Church-ban, ahol képviseltette magát a nagy számú kanadai küldött mellett az ICUJ delegációja.

Szükséges megemlíteni, hogy az ICUJ elismerését jelentette, hogy a közgyűlés nyilatkozatát az ICUJ újraválasztott elnöke, Rev. Jill McAllister tartotta, és a megválasztott alelnök ennek keretében átadta a Magyarországi Unitárius Egyház ajándékát, amelyet nagy elismerés mellett fogadott el a közgyűlés.

Befejezésül elmondhatjuk, hogy egyházunk képviselete az ICUJ, illetve a CUC montreali közgyűlésén megerősítette helyzetünket és kapcsolatunkat mindkét szervezetben, amelynek bizonyítékul szolgál az ICUD alelnöki pozíciójának az elnyerése is.

Nemzetközi kapcsolataink javítására tett lépéseink egybeesnek egyházunk választott vezetőségének célkitűzéseivel, mivel hazai súlyunk megerősödését segíti elő széles körű nemzetközi elismerésünk is.

Mikó István

## Angol unitáriusok és szabad keresztények 73. közgyűlése

Chester, 2001. április 18–21.

Az Angol Unitáriusok és Szabad Keresztények rendszeresen minden év tavaszán tartják éves közgyűlést, és választják meg új elnökeiket a következő évre.

A helyszín minden évben változik, lehetőséget adva a különböző egyházközségeknek egymás életét közelebből is, a helyszínen megismerni.

2001. évben a Manchester közeli Chester került kiválasztásra, Anglia nyugati partján, a Dee folyó torkolatánál.

Az egyházközségek képviselőin túlmenően meghívást kapott a magyar, erdélyi, cseh, lengyel egyház, valamint az amerikai Unitarian Universalist Association (UUA), az International Council of Unitarians and Universalist (ICUJ), és az International Association for Religious Freedom (IARF) küldöttsége is képviseltette magát.

A Magyarországi Unitárius Egyházat Mikó István képviselte. A közgyűlés központi témáját így jelölték meg: Tartsuk fényesen a helyet.

A közgyűlés meghallgatta a különböző tisztségviselők és szervezetek beszámolóit, döntött azok elfogadásáról és a következő té-

mákat tárgyalta meg: Lelkészek vagy menagerek? Fogytatókosság problémája; Hogyan lehet érvényesíteni a mi unitárius értékeinket a büntető törvénykönyv módosításával kapcsolatban; Csillaghabórú és kapcsolódó témák; A testvéregyházi kapcsolatok programjának koncepciója; Beruházási kérdések.

A rövid felsorolás csak utalni kíván a közgyűlés által felvetett és megtárgyalt seregező témakörökre, a teljesség igénye nélkül, mivel az általános központi gyűlés mellett számos szekciós ülés keretében párhuzamosan folyt a munka.

Az IARF központi témája a közép-európai régióval volt kapcsolatos, míg az ICUJ a testvéregyházi kapcsolatokat tárgyalta meg részletekbe menően.

A közgyűlés befejezése előtt választották 2001/2002. évre a lejáró mandátumú Mrs. Judith Crompton elnök utódját, Rev. John Midgley-t.

Végezetül a 900 éves Chester Cathedral-ban megtartott záró istentisztelet adott fellemelő és méltóságteljes befejezést a 2001. évi közgyűlésnek.

Mikó István

## Először voltam ifjúsági istentiszteleten

Nagyon megörültem, amikor az UNIK-tól levelet írtak, hogy ha van kedvem, jöjsek el az összejöveteleinkre és az ifjúsági istentiszteletre.

Rögtön arra gondoltam, hogy milyen érdekes – konfirmáció után nagyon szerettem volna, ha az ott megismert fiatalok közül egymással a kapcsolatot, de a sok ígéret ellenére sem maradtunk meg összetartó közösségnek, most másként hívtak. Rendszeres olvasója vagyok az Unitárius Élet-nek, mindig tudtam, hogy milyen események történnek az ifjakkal – de úgy magamtól nehezen indultam volna el, kellett az a levél, amelyik megszólított: „Gyere köztünk, hiszen azon tudtad, hogy fiatalok vagyunk, van még egy nagyon fontos közös bennünk a szüleink, nagyszüleink egy nagyon összetartó kis közösség – szülőföldjükről elkerült – tagjai és mi is a génjeinkben hordozzuk az összetartóztást.” Első perctől kezdve azt érzem, mintha mindig ismertük volna egymást.

Az ifjúsági istentiszteleten az ragadott meg, hogy a barátság-ról szólt a példabeszéd, természetes egyszerűséggel és mégis olyan meggyőzően, mint amilyen a barátság maga. Azt hiszem, hogy a fiatalok egymás közt még a hitről és Istenről is másképpen beszélnek, mint az idősebb korosztály, egyszerűbben és őszintébben. Az egyetértésüket vagy eltérő véleményüket nyíltabban fejezik ki. Gyorsan közelebb kerülünk egymáshoz, és ez az összejöveteleken is kiderül. Nem erőzköd övátosság és tartózkodás, bezártkódás a fiatalok között, mint a felnőttek esetében – hanem az, hogy „itt vagyok, azért jöttem köztetek, mert hasonló vagyok, fontos a barátságotok, fontos a véleményetek, jó veletek együtt lenni, együtt énekelni, imádkozni, beszélgetni és hallgatni”. Minden alkalommal több leszek, mert adok magamból és kapok tőletek cserébe.”

Kicsi korom óta fontos volt nekem, hogy ne legyek egyedül, tartozzak magamhoz hasonlókhoz. A korosztályomat foglalkoztató kérdéseket jobban meg tudja fogalmazni egy hasonló korú, és azt én is és a többiek is kevesebb fenntartással fogadjuk el, mint az idősebbek néha túl sok tapasztalatot kifejező szavait. Mi még keressük a helyünket is, és így egymás kezét fogva biztonságosan, eredményesebben tűnik a célba érés. Az hiszem nagyon fontos, hogy „átkeresni” közben jól érezzük magunkat. Közös élmények, nemcsak családtagoknak, de kis közösségek tagjaink is elterjesztő utiravol.

Ez volt számomra az első ifjúsági istentisztelet üzenete.

Jócskán megváltozott világunkban szinte meghatottsággal emlékeztem csak a családfőről ismert unitárius őseimre, akik olyan szép név falvakban laktak Szekelyföldön, mint Kőkös, Bölon, Köröspatak, Magyarzasköd, és akiknek nevére a megszárgult anyakönyvekből emlékezünk, tőlük örököltem a vallásomat.

Unitárius őseim közül szeretném megemlíteni Kiss Sámuel, aki Maroshévízen volt unitárius lelkész az 1800-as évek elején, valamint anyai dédnagyapámat Kiss Dénest, aki kántor volt.

Szabó Adrienn

## Ifjúsági Konferencia

Az Unitárius Ifjak Társasága (UNIK) és a Dunántúli Unitárius Egyházközség 2001. július 5–8. között Ifjúsági Konferenciát tartott Pécsen.

A konferencia témája: *Erdélyi gyökerek, unitárius identitásodat.*

A konferencia keretein belül került sor az Unitárius Ifjak Országos Szervezetének (UNIOSZ) alakuló közgyűlésére.

Schmidt Dániel

## FELHÍVÁS

Egyházközség kirándulást szervez Lakitelekre, Józán Miklós püspök szobrának augusztus 25-én, szombaton történő felavatására. Az ünnepség az isthoni és az erdélyi unitáriusok rendezésében zajlik. Szeretettel hívunk mindenkit, és várjuk jelentkezéseiket a püspökségünkön.

A szervező bizottság

## Őzv. Beke Tiborné sz. Fekete Ida

A drága édesanya, nagymama, testvér és jó barát, életének 82-ik évében, hosszú szenvedés után, lelkét visszaadta teremtőjének. Május 29-én, óriási részvét mellett kísértük utolsó újára a Farkasréti temetőben, az unitárius egyház szertartása szerint, mely alkalommal a búcsúztatást Pázmány Csaba püspök végezte.

Drága unitárius hitünkben nevelkedte, az élete végéig megtartva, hivatásával sorközösségében, a „holtamígian-holtidőig” eskü szerint élte életét.

Harmónia és önvédem nélküli, család- és ember-szeretettel sugárzott belőle egész környezetére. Boldog volt, aki mellette élhetett, mert vele mindenki, gyermek és felnőtt egyaránt, biztonságban érezte magát. Soha nem volt annyira fáradt, hogy a rászorultakon ne segítene volna.

Az unitárius egyház életében gyermekkorra óta aktívan részt vett. Kőbányáról járt be gyalog, testvérével a Kohári utcai templom istentiszteleteire. Énekeit és verseket szavalt a rendezvényeken, a pestszentlőrinci templom felépítése érdekében teglajegyeket árult! Később évekig volt lelkes tagja a Budapesti Egyházközség Presbitériumának.

Gyermekeit is és unokát is ebben a tiszta Egy Isten hitben nevelte. Családján úgy segített, hogy magára vállalta a gyermekek és az unokák gondozását, de nemcsak gondozta, hanem az unitárius vallás, továbbá a haza, a nemzet és Erdély szeretőjére nevelte és tanította őket.

Példaadó életét soha nem fogják szerettei elfelejteni.

A gondviselő Isten adjon elhunyt testvérünk porainak csendes pihenést az édes anyaföld régei között, szeretteinek megnyugvást és vigasztalódást, és hiszszük mindannyian, hogy Ő mint édesanya és nagymama az emlékező szívekben örökké élni fog.

Édesanyját még a síron túl is szeretné leánya, Dr. Beke Ildikó – aki édesanyja nyomdokaiban járva, tanításait megtartva, hosszú és küzdelmes években át volt a Budapesti Egyházközség gondnoka – pünkösdtől kezdve napjain, a Budapest Bartók Béla Unitárius Egyházközség (Hőgyes Endre u. 3.) templomában úrvacsorai jegyeket és 5000 Ft-ot adományozott édesanyja emlékére.

geef

## Aradi Ferencné sz. Deák Márta

Élete 64. évében 2001. május 28-án halt meg.

Részlet a temetésen elhangzott búcsúztatásból:

„Életem része volt az unitárius egyház. Talán éppen 50 éve konfirmálhattam, de már előtte is, a Hőgyes Endre utcai Misszióház épületében is, együtt éltél az unitarizmusmal. Édesapád örökségéhez híven Te is aktív tagja voltál a mi közösségünknek.

Elfoglalt asszony lettél, és mégis volt időd ránk. Ha kellett főztél, ha kellett felszolgáltál a gyülekezet szeretetvendégségein. Ha arra volt szükség, gondjaid mellett az egyházközség nyaralójának a legapróbb részletekig.

Köszönjük, hogy tengernyi munkát és sűrűsödő betegségeid mellett nem csupán magadat, de gyermekeidet is az egyháznak adtad, és unokáidra is átörökítetted az unitárius hitben való gondolkodást.

Hű voltál mindhalálig. Életed utolsó percét is a templomod, istened háza közelében töltötted.

Köszönjük ezt a feltétel nélküli hűséget, és köszönjük, hogy példát adtál nekünk, presbitertársainknak, a gyülekezet asszonyainak önzetlenségben, egyházközség iránti nagyvonalúságban, mindig adni tudásban.

Muszka Ibolya